БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

СССР ЗНАК ПОЧЕТА

ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ХАМИСГЮН
5
АПРЕЛЬ
1990
№ 41 (10527)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

КПСС-ни Дагъыстан область комитетини VI пленуму

Партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектлери ва КПСС-ни XXVIII съездине гъазирлик гёрюв булан байлавлу болуп Дагъыстан область партия къурумуну борчлары гьакъында

КПСС-ни обкомуну биринчи секретары М. Гь. АЛИЕВНИ доклады

Ёлдашлар!

Белгили экени йимик, КПСС-ни ЦК-сыны февраль Пленуму «Адилли, демократ социализмге» деген платформаны проектине къарагъан ва критика гёзден арагъа салып ойлашгъан сонг къабул этген. Март Пленум буса гючлю кюйдеги пикру алышдырывлардан сонг КПСС-ни Уставыны проектин арагъа салып ойлашмакъ учун къабул этген. Шолар печатда язылып чыгъарылып да битген, генг кюйдеги дискуссиялагъа себеп болгъан. Шо 1990-нчы йыл 2-нчи июлда оьзюню ишин башлажакъ партияны XXVIII съездинде тамамланажакъ.

Партияны обкомуну, шагьар комитетлерини ва район комитетлерини, бары да партия къурумланы бу жаваплы девюрдеги ишини аслу ёлларындан бириси таклиф этилген документлени тындырыкълы кюйде ишлетив, шолай да республиканы партия къурумларында гьисап беривлер ва сайлавлар болажакъ.

[illegible] дискуссияны пайдалы, ишге яхшы болагъан кюйде оьтгермек, съездге гьазирлик гёрюв учун белгиленген заманны ичинде низамны, къурумлулукъну, партия ёрукълулугъун дагъы да беклешдирмек, гьар партия комитетини, гьар партиецни алдынлы ролюн гётермек агьамиятлы.

Партия янгыртып къурувну сиптечиси болуп арагъа чыкъды, социализмге сан якъдан янгы гёрюнюш беривге байлавлу ишлени барысына да идея ва политика якъдан да огъар оьзю ёлбашчылыкъ этмеге тюше [illegible]

якъдан тюрлендиривню, совет жамиятны политика ёлбашчысыны ролюн гётеривню идея-теория ва правовой кюрчюсю болуп токътажакъ мекенли документлени гёре. Айрыча айтгъанда, дискуссияланы ортакъчыларыны авадан пайы социалист идеалгъа, адилли ва демократ кюрчюде социализмни бютюнлей янгыртывгъа, адам адамны зулмулайгъан гьеч бир тюрлю къайданы да къабул этмейгенликге партияны берилгенлигин яхшы къыйматлай. Бизин жамиятыбызны аслу классы гьисапда ишчи классны тарихи борчлары булан партияны муратларыны ва борчларыны тыгъыс байлавлугъун айрыча эсгереген экономиканы тюрлю-тюрлю тармакъларыны ишчилерини сеслери баргъан сайын бек чалына.

Савлай алгъанда кёп партиялыкъны идеясына яхшы янаша туруп, республиканы коммунистлери, загьматчылары жамиятны революциячы къайдада тюрлендиреген [illegible] партия булан байлай. Ону тарихинде олар янгыз кемчиликлени, ленинчи нормаланы ва принциплени терс этивлени гёрюп къоймай, янгыз къысас беривлени, бир адамгъа сужда къылывну, оьсмей турувну гёрюп къоймай, халкъланы социальный ва милли якъдан гётериливюн, адамланы материальный якъдан яхшы яшавун ва культура якъдан оьсювюн де гёре.

Дискуссияланы умуми барышы шулай. Шо дагъы да [illegible]

тувулуна. Платформаны проектинде ва партияны Уставыны проектини башында уллу маънасы ёкъ, бир-бирде чи бир-бирине къаршы чыгъагъан положениелер аз тюгюл, шолар да партияны оьзюню ичиндеги бек четим гьаллар булан бир къадар байлавлу. Жамиятны оьсювюню маркс-ист-ленинчи илму кюрчюлерине шолар нечакъы не буса да таман чакъы аркъа таямай. Янгыртып къурувда ишчи классны аслу ролюну гьажатлылыгъы шоларда гёрюнмей. Шо саялы да марксизмни-ленинизмни илму методологиясы болмайлы, янгыртып къурувну политикасы гьали нечик де бир даражада практикада гёрюнюп тургъан дилетантизмни къошмагъанда да, импровизациягъа ва социальный сынавгъа айланмагъа бола.

Дагъы да, партияны Уставыны проектинде партияны къурум ва идея къурулушуну терен масъалалары, айрыча айтгъанда, партияны ахырынчы мурады — коммунизм, ону [illegible] коммунист гьаракаты булангъы интернационал бирлик байлавлугъу гьакъында таман чакъы ачыкъ айтылмагъан.

Уставны проектине къошулгъан партияны горизонтальный къурулушу гьакъындагъы гёрсетивлер де англамагъа къыйын, бизин пикрубузгъа гёре ол ачыкъдан-ачыкъ партияны осаллашдырывгъа бакъдырылгъан. Эгер шо яхшы хыяллар булан языгъан буса да, практикада шо четимиклеге гелтирмеге бола.

тайдырмакъ учун тутгъан ёлун тюз гёрмейгенине инаnаман, неге тюгюл де шо бизин партияны ва бары да союзну ярплашдырывуна гелтире.

Гьали XXVIII съездге гьазирлик гёрювню вакътисинде КПСС-де фракция ишлени болдурмакъ, партияны ичинде оппозиция къурмакъ учун чалышагъан, Уставны ва Программаны яман кюйде бузагъан, оьзлени кисесине партия билетлер салып айланагъан партиецлерден айрылма герекни гьакъында ЦК-ны Пленумунда айтылды.

Партияны гючю — ону идея ва къурумчулукъ бирлигинде. Буса да кадрланы профессионал якъдан гьазирленгенлигинден де кёп зат гьасил бола. Арт вакътилерде партияны ярплашдырмагъа сюеген гючлер шо кюрчюлени бузмакъ, натижада партияны идея якъдан осал бирлешивге айландырмакъ учун къаст этегени де негьакъ тюгюл. Партия аппаратыны къуллукъчуларыны [illegible], партия ишини авурлугъун алып юрюйгенлеге къаршы айрокъда гючлю чапгъын юрюле.

Шолай критиканы натижасында кёбюсю партия къурумлар оьзлени ишин осаллашдыргъаны да ачыкъ. Гьатта кёп стажы булангъы коммунистлерде де инамсызлыкъ тувулунгъан.

Арив этип гёрсетмеге тарыкъ тюгюл, партия аппаратны чалышыву мекенли кюйде ойлашмакъны, алышынывланы болдурмакъны талап [illegible]

герек.

Шолай ёл партия комитетлеге сиптечилиги булангъы, яратывчу къайдада ойлашагъан, сёз булан да, иш булан да коммунистлени оьзлени арты булан алып юрюмеге бажарагъан адамланы тангламагъа имканлыкъ бережек. Шо партия къурумлагъа гьар тюрлю къуллукълагъа оьзлени кандидатларын гёрсетивню, оьзлени кандидатларын гётермеге ва якъламагъа, берилген инамлыгъы учун олардан талап этивню генг кюйде къолламагъа имканлыкъ бережек.

Бары да къуллукъларда гьалиги замангъа гёре ойлашагъан ва ишлейген ёлбашчы къуллукъчулар болмай туруп, къаравулланагъан алмашынывлагъа етишмеге къыйын экени бугюн барыбызгъа да ачыкъ. Шогъар гёре де кадрланы янгыртывну, номенклатурагъа янгыдан къаравну, оланы излевню, аянлыкъны шартларында толумлашдырывну ва профессионал якъдан охутувну масъалалары [illegible] да агьамиятлы болуп токътагъан. Кадрланы партия политика ва идеология охувларыны системасына янгыдан къарамагъа, политика ярыкъландырыв уьюню де, марксизмни-ленинизмни университетини де, кадрланы бажарывлулугъун камиллешдиреген курсланы да къастларын бирлешдирмеге, шо системада теория кюрчюлерден къайры гьалиги шартлагъа къыйышывлу иш бажарывлулугъу булангъы къуллукъчуланы гьазирлевню бол[illegible]

кандидат бар эди. Шоланы 75 процентге ювугъу алдынгъы сайлавларда депутат болуп гёрсетилмеген янгы адамлар. Ерли Советлеге оьтгерилген сайлавларда да шолай гьал болду.

Адамлар оьзлер сюйген ёлун танглагъан. Гьали ДАССР-ни халкъ депутатларыны арасында 80-ден де артыкъ коммунист бар, 12 проценти ишчилер ва колхозчулар, 8 проценти къатынгишилер, кёбюсю илму ва яратывчу интеллигенцияны вакиллери. ДАССР-ни халкъ депутатлары этилинип республикада яшайгъан 15 тюрлю халкъны ва миллетни вакиллери сайлангъан. Аслу гьалда олар шагьарларда ва районларда оьзлени иши булан белгили, загьматчыланы арасында белгили абуру булангъы адамлар.

Буса да бизин бир-бир партия комитетлерибиз, айрокъда Дербент, Къызылюрт шагьар комитетлер, Курах ва оьзге район комитетлер, партия къурумлар сайлав кампаниягъа баш къошмай тургъанлыкъ бир-бир округларда кандидатланы ва сайлангъан депутатланы сан янына, социальный гьалына, миллетине мекенли таъсир этгени ачыкъ.

Янгыз шо себепден ишчилени ва колхозчуланы, къатынланы ва яшёрюмлени вакиллери лайыкълы ер тапмагъан. Кёбюсю гезиклерде олагъа сайлавланы алдындагъы программасын онгармагъа, сайлавланы алдындагъы [illegible]

СССР-ни Президентини Литва ССР-ни халкъына чакъырыву

Литва ССР-ни гьюрметли ватандашлары.

Мен сизге уьлке учун къыйынлы сагьатда чакъырыв этемен. Литва ССР-ни Оьр Советини бу йыл 11-нчи мартда къабул этген къарарлары бизин къыйынлы дазугъа гелтирди. Литваны гьалиги ёлбашчыларыны Совет Союз булангъы аралыкъларын гесип уьзмекге байлавлу этеген къастлары, олар тутгъан бир якълы ва талаплар салагъан ёл республиканы бары да халкъыны — литвалыланы да, литвалы тюгюллени де — ёрукълу яшавун къоркъунчлу гьалгъа сала ва уьлкеде уллу къыставуллукъну тувдура.

Республиканы, ону халкъыны къысматын белгилейген, савлай уьлкени пайдаларына тиеген тюзелтивлени Конституциягъа, гьакълашмай ва арагъа салып ойлашмай, янгыз бир гечени ичинде, бир уруп этмек тюзмю дагъы?

СССР-ни Халкъ депутатларыны III съезди республиканы Оьр Советин политика якъдан ойсузлукъну гери урмагъа чакъырды. Бу яхшы муратгъа багъышлангъан чакъырывгъа Литваны ёлбашчылары жавапсыз ва законлагъа къаршы къарарлар булан жавап берди. Шо Литва ССР-ни оьзге союз республикалагъа, савлай Совет Союзгъа къаршы сала, бизин халкъланы арасында тарихден гелеген байлавлукъланы ва бирге иш гёрювню кюрчюлерин буза.

Литвада юрюлеген ишлени гьакъылгъа къыйышагъан бир кюрчюсю де ёкъ. Шолар биз гертиден де демократ кюрчюлерде Совет федерациясыны аслу масъалаларын чечме башлагъан вакътиде юрюле.

Бизин янашывубуз не булан байлавлу? Бизин уьлкени бары да халкъларыны оьзтёрече ва оьз онгайына оьсювюню герти идеялары, оланы айрылмагъа ва онгачалыкъгъа законлу ихтиярларына гьюрмет этив булан байлавлу. Шо Литва халкъгъа да толу кюйде тие.

Гьали сизин СССР-ни ичинде, ону булангъы аралыкъланы уьзмей туруп, герти онгачалыкъ болма бажарылмайгъангъа инандырма къарайлар. Шону булан бирге эсги разисизликлени гё[illegible]

гюлмю дагъы? Литваны адабияты ва поэзиясы, театры ва киносу, музыкасы ва архитектурасы, билим беривю ва спорту чечекленген кёп тюрлю совет культураны ичинде тунукълашдымы, тас болдуму? Литва оьзю де къыйынлы мюгьлетлерде оьзге халкълагъа дос къолун узатмагъанмы? Оьзюне Литва толу ихтиярлы республика гьисапда кёп йылланы ичинде таза ва ачыкъ кюйде къуллукъ этген СССР-ни Конституциясы Литваны ватандашларыны тавушлары булан къабул этилмегенми?

Литваны гьалиги ёлбашчылары оьзлени йырывчу ишлери СССР-ни башгъа республикалары булангъы экономика, илму-техника ва оьзге байлавлукълагъа таъсир этмежекге сизин инандырма сюе. Тек шо олай тюгюл. Неге десегиз, шо бары да байлавлукълар бир-биревге къаршы турувну, талапланы, бир-биревге гьюрметсиз янашывну ва миллетлени арасындагъы къаршылыкъны шартларында тюгюл, янгыз бир-биревге инамлыкъны ва кёмекни шартларында ёрукълу оьсмеге ва натижалар бермеге бола.

СССР-ни Конституциясын ачыкъдан-ачыкъ сансымайгъанлыкъ, совет законлагъа къаршы чыгъагъанлыкъ, союз борчланы кютмейгенлик бютюн уьлкеде дурус разисизликлер тувдура. Литвада болуп турагъан гьалланы англамайгъанлыкъгъа ва бек рагьатсызланагъанлыкъгъа байлавлу болуп СССР-ни Президенти, СССР-ни Оьр Совети, СССР-ни гьукуматы кёп кагъызлар ва телеграммалар ала. Адамлар СССР-ни Конституциясын, союзну йырывчуланы ишлери гелтиреген бузукълукълардан якъламакъны талап эте. Экономика, политика, административ къайдада асувлу чаралар къолламакъны таклиф эте. *Белоруссияда ва Калининград областда Литва ССР-ге гирген сонг огъар берилген ерлени къайтармакъны масъаласын сала.*

Нечик олай да, республиканы оьзюндеги ва ону айланасындагъы гьал бек къыйынлы гьалгъа айлангъан. Гьали гьакъылгъа къулакъ асып иш гёрмесе, бизин барыбыз да учун агьвалатлар къыйынлы натижалар бермеге бола. Биз барыбыз да шону [illegible]

оьзюню ишин башлажакъ партияны XXVIII съездинде тамамланажакъ.

Партияны обкомуну, шагьар комитетлерини ва район комитетлерини, бары да партия къурумланы бу жаваплы девюрдеги ишини аслу ёлларындан бириси таклиф этилген документлени тындырыкълы кюйде ишлетив, шолай да республиканы партия къурумларында гьисап беривлер ва сайлавлар болажакъ.

Съездни алдындагъы дискуссияны пайдалы, ишге яхшы болагъан кюйде оьтгермек, съездге гьазирлик гёрюв учун белгиленген заманны ичинде низамны, къурумлулукъну, партия ёрукълулугъун дагъы да беклешдирмек, гьар партия комитетини, гьар партиецни алдынлы ролюн гётермек агьамиятлы.

Партия янгыртып къурувну сиптечиси болуп арагъа чыкъды, социализмге сан якъдан янгы гёрюнюш беривге байлавлу ишлени барысына да идея ва политика якъдан да огъар оьзю ёлбашчылыкъ этмеге тюше. Гьакимликни Советлеге берив совет къурумланы чалышывундан партия бир якъгъа гетген демек тюгюл, оланы бир-бири булангъы аралыкъларыны къайдалары алышына. Советлерде, политика гьакимлигини оьзге къурумларында коммунистлени ишине аслу инамлыкъ бериле.

СССР-ни Конституциясыны 6-нчы ва 7-нчи статьяларын алышдырывлар булан байлавлу да шо положениени эсгермек айрокъда агьамиятлы.

Шогъар байлавлу болуп, партия алгъан янгы статус оьзюню яшавун теренден янгыртывгъа багъып мекенли кюйде абат алмакъны, огъар башлапгъы ленинчи англавну — ону оьсювюню аслу ёлун гьазирлейген, халкъны арасында ишлевюнден таба, пачалыкъ ва жамият структураларда коммунистлерден таба шону яшавгъа чыгъарывну таъмин этеген кюйде жамиятны авангард политика гючю болувну къайтарывну талап эте.

Оьрде эсгерилген документлени печатгъа язылып чыгъармакълыгъы булан байлавлу болуп бизин партия комитетлерибизде де, загьмат коллективлерибизде де, прессада да, массовый информацияны оьзге къуралларында да арагъа салып ойлашыв юрюле. Эгер башлапгъы сеспенивлеге гёре ойлашып къарасанг, проектлени яхшы янындан къыйматлайгъанлыкъ кёп. Шоларда дискуссияланы ортакъчылары XXVIII съездде ишлетилген сонг партияны сан якъдан яхшылашдырывну, ону демократ

ны тарихи борчлары булан партияны муратларыны ва борчларыны тыгъыс байлавлугъун айрыча эсгереген экономиканы тюрлю-тюрлю тармакъларыны ишчилерини сеслери баргъан сайын бек чалына.

Савлай алгъанда кёп партиялыкъны идеясына яхшы янаша туруп, республиканы коммунистлери, загьматчылары жамиятны революциячы къайдада тюрлендиривдеги оьлени умутлары Коммунист партия булан байлай. Ону тарихинде олар янгыз кемчиликлени, ленинчи нормаланы ва принциплени терс этивлени гёрюп къоймай, янгыз къысас беривлени, бир адамгъа сужда къылывну, оьсмей турувну гёрюп къоймай, халкъланы социальный ва милли якъдан гётеривюн, адамланы материальный якъдан яхшы яшавун ва культура якъдан оьсювюн де гёре.

Дискуссияланы умуми барышы шулай. Шо дагъы да актив ва дагъы да итти кюйде оьтмеге болажагъын да айтмагъа тарыкъ.

Шону булан бирге де коммунистлерде, партияда тюгюллерде критика къайдада ойлашывну даражасы оьсген. Эгер гьалиги дискуссияны партияны XXVII съездини ва XIX Бютюнсоюз партия конференцияны алдындагъы дискуссия булан урушдуруп къараса, гьалигисинде дагъы да артыкъ пайдалы ва дагъы да артыкъ критикалы, мен айтмагъа сюер эдим, аналитика къайдада янашывлар кёп.

Бу пленумну партияны платформасыны ва ону Уставыны проектлерин арагъа салып ойлашма мурады болгъан сонг, шолагъа байлавлу оьзюгюзню пикруларыгъызны айтмагъа барыгъызны да чакъырмагъа сюер эдим.

Биз ойлашагъан кюйде, шо документлер партияда ишлени гьалын тюз ва критикалы кюйде анализ этивню гёрсете, бизин барлыгъыбызны бек гючлю социальный-экономика ва политика масъалаларын чечивню ёлунда агьамиятлы ёл гёрсетивчюлени алгъа чыгъара, адамны партияны чалышывуну аслу тергевюне сала. Оланы бютюн маънасы правовой пачалыкъны амалгъа гелтиривге, оьз ишин оьзю юрютеген социалист жамиятны, республикалагъа герти кюйдеги онгачалыкъны беривге, халкълагъа буса оьз ишин милли къайдада оьзю юрютювню ва Советлер Уьлкесини оьлчевлеринде эркин кюйде оьсювню ихтиярлылыгъын бере.

Шо бир вакътини ичинде айры-айры позициялагъа бакъгъан якъда масъалалар

тодологиясы болмаяны, янгыртып къурувну политикасы гьали нечик де бир даражада практикада гёрюнюп турагъан дилетантизмни къошмагъанда да, импровизациягъа ва социальный сынавгъа айланмагъа бола.

Дагъы да, партияны Уставыны проектинде партияны къурум ва идея къурулушуну терен масъалалары. айрыча айтгъанда, партияны ахырынчы мурады — коммунизмни, ону дюнья коммунист гьаракаты булангъы интернационал бирлик байлавлугъу гьакъында таман чакъы ачыкъ айтылмагъан.

Уставны проектине къошулгъан партияны горизонтальный къурулушу гьакъындагъы гёрсетивлер де англамагъа къыйын, бизин пикрубузгъа гёре ол ачыкъдан-ачыкъ партияны осаллашдырывгъа бакъдырылгъан. Эгер шо яхшы хыяллар булан язылгъан буса да, практикада шо четимликлеге гелтирмеге бола.

Эниден сонг партияны авангардлыкъ ролюн гёрсетивлер булан тюгюл, гьар коммунистни, гьар партия комитетни гьар гюнлюк иши булан яшавгъа чыгъармагъа герек, политика ёлбашчылыгъы учун демократия къайдалар булан ябушуп уьйренмеге герек.

Партияны чалышывунда янгылышлар, ёлгъа йиберилген кемчиликлер нечакъы уллу буса да, гьали уьлкеде КПСС йимик мекенли кюйде янгыртып къурувну ишине ёлбашчылыкъ этмеге болагъан политика гючлер ёкъ. Шо саялы да съездни алдындагъы арагъа салып ойлашывланы вакътисинден, нечакъы жанлы ва къыйын буса да, партияны янгыртып къурувну ёлларын герти кюйде якъламагъа, марксизмни-ленинизмни идея ва къурумчулукъ кюрчюлерин бузмагъа сюегенлеге къаршы ябушмагъа герек.

КПСС — ёлбашчы партия. Шо саялы да пачалыкъны, бизин социалист федерациябызны, экономикадагъы ва социальный масъалаланы чечивдеги гьал, коллективлерде, жамиятда тувулунгъан къылыкъ гьал саялы ол халкъны алдында политика якъдан жаваплы. Жамиятны бир тюрлю къайдасындан башгъа тюрлю къайдасына гёчювню вакътисинде шо айрыча агьамиятлы.

Обкомну членлерини, республиканы коммунистлерини кёп яны Литваны Компартиясыны КПСС-ден айрылмакъ учун, ону Оьр Советини буса республиканы территориясында СССР-ни Конституциясын

Партияны гючю — ону идея ва къурумчулукъ бирлигинде. Буса да кадрланы профессионал якъдан гьазирлевгенлигинден де кёп зат гьасил бола. Арт вакътилерде партияны ярлашдырмагъа сюеген гючлер шо кюрчюлени бузмакъ, натижада партияны идея якъдан осал бирлешивге айландырмакъ учун къаст этегени де негьакъ тюгюл. Партия аппаратыны къуллукъчулары, партия ишни авурлугъун алып юрюйгенлеге къаршы айрокъда гючлю чапгъын юрюле.

Шолай критиканы натижасында кёбюсю партия къурумлар оьзлени ишин осаллашдыргъаны да ачыкъ. Гьатта кёп стажы булангъы коммунистлерде де инамсызлыкъ тувулунгъан.

Арив этип гёрсетмеге тарыкъ тюгюл, партия аппаратны чалышыву мекенли кюйде ойлашмакъны, алышынывланы болдурмакъны талап эте, бары да къуллукъчулар да бир йимик гьалиги заманны талапларына жавап бермей.

Гьали бизге барыбызгъа да инамлылыкъны янгыдан къазанмагъа тарыкъ. Шогъар янгыз халкъ булан ишлевю. бизин кадрларыбызны телефон-кабинет къайдада ишлейген аврувундан къутулувну натижасында етишмеге бола. Халкъны терен къатлавларына къатнашмагъа, оланы ойларын, талапларын билмеге, сиптечиликни къолдан чыгъармай арагъа чыкъгъан эришивлю гьалланы алдын алып бажармагъа тарыкъ.

Партия ишни къайдаларын ва формаларын тартынмай алышдырмагъа, янгы къайдаланы — эришивлюклени, «тувра телефон аралыкъланы», дёгерек столну айланасындагъы ёлугъувланы генг кюйде къолламагъа, эгер тарыкълы болса структурагъа, штатлагъа янгыдан къарамагъа герек. Гьали шолар партия комитетлени оьзлени ихтиярларына берилген.

Партия къуллукъчуланы айыпланагъанланы гьалына салмакъ, оланы ишинде мекенсизликни ва инамсызлыкъны тувдурмакъ муратгъа къыйышмайгъанлыгъын мекенли кюйде айтмагъа герек. Гележек платформада шо масъалалар мекенли кюйде чечилер деп ойлашмагъа ярай. Социальный якъдан къоруп сакълавну статусу тарыкъ. Проектде эсгерилеген «оптимальный» аппарат болма герек деген сёзлер гьали таманлыкъ этмей. Партия оьзюню бары да къуллукъчуларындан къатты кюйде талап этмеге, шо бир вакътини ичинде оланы гьар-бир якъдан гётермеге ва якъламагъа

Бары да къуллукъларда гьалиги замангъа гёре ойлашагъан ва ишлейген ёлбашчы къуллукъчулар болмай туруп, къаравулланагъан алмашынывлагъа етишмеге къыйын экени бугюн барыбызгъа да ачыкъ. Шогъар гёре де кадрланы янгыртывну, номенклатурагъа янгыдан къаравну, оланы излевню, аянлыкъны шартларында толумлашдырывну ва профессионал якъдан охутувну масъалалары [illegible] да агьамиятлы болуп токътагъан. Кадрланы партия политика ва идеология охувларыны системасына янгыдан къарамагъа, политика ярыкъландырыв уьюню де, марксизмни-ленинизмни университетини де, кадрланы бажарывлулугъун камиллешдиреген курсланы да къастларын бирлешдирмеге, шо системада теория кюрчюлерден къайры гьалиги шартлагъа къыйышывлу иш бажарывлулугъу булангъы къуллукъчуланы гьазирлевню болдурмагъа герек.

Булар бары да участкалагъа пагьмулу ва къочкакъ, бажарывлу ва санлы иш этме болагъан, сатылмайгъан адамланы тангламакъ учун шартлар яратажакъ. Эгер шо баш шартлар сакъланмаса, бизин оьзге тюрлю къастларыбыз тийишли пайда бермежек.

Бизин партия комитетлени абуру мекенли кюйде тёбенлешгенин, адамлар ишни консервативный-бюрократ къайдалары булан янашма сюймейгенин, алдын йимик гьали де партия къурумлар, комитетлер оьзлеге хас тюгюл хозяйство масъалалар булан машгъул болагъанын, шону натижасында олагъа политика иш булан толу кюйде машгъул болмагъа четимлик этегенин артдагъы айлар ачыкъ кюйде гёрсетди. Шолар бары да, озокъда, республика ва ерли Советлеге оьтгерилген сайлавлагъа да таъсир этди.

Озокъда, сайлавланы гьасиллери къаравулланмайгъан кюйде гьал тувдурду десе тюз болмас. Аслу гьалда шолар бизин жамиятыбызда демократия алышынывланы беклешип барагъанын, республиканы загьматчылары оьзлени вакиллерин арагъа салып ойлашывда ва сайлавда актив кюйде иштагьланагъанын, оьтген сайлав кампания уьчешивлени натижасында кёп кандидатлар булан оьтгерилгенлигин гёрсетди.

РСФСР-ни халкъ депутатларына сайланма герекли 12 мандатны ерине 63 кандидат язылгъанлыгъын эсгермеге сюемен. Орта гьисапда ДАССР-ни халкъ депутатларына гьар мандатгъа эки

республикада яшайгъан 15 тюрлю халкъны ва миллетни вакиллери сайлангъан. Аслу гьалда олар шагьарларда ва районларда оьзлени иши булан белгили, загьматчыланы арасында белгили абуру булангъы адамлар.

Буса да бизин бир-бир партия комитетлерибиз, айрокъда Дербент, Къызылюрт шагьар комитетлер, Курах ва оьзге район комитетлер, партия къурумлар сайлав кампаниягъа баш къошмай тургъанлыкъ бир-бир округларда кандидатланы ва сайлангъан депутатланы сан янына, социальный гьалына, миллетине мекенли таъсир этгени ачыкъ.

Янгыз шо себепден ишчилени ва колхозчуланы, къатынланы ва яшоьрюмлени вакиллери лайыкълы ер тапмагъан. Кёбюсю гезиклерде олагъа сайлавланы алдындагъы программасын онгармагъа, сайлавланы алдындагъы комплекс къайдадагъы чараланы оьтгермеге тийишли кёмек этилинмеген.

Гележекде буланы барын да гьисапгъа алмагъа герек. Шону учун бизин кёбюбюзге белгили сынав топламагъа имканлыкъ болду.

Халкъ депутатлыкъгъа гёрсетилген кандидатланы арасында, айрокъда РСФСР-ге ва ДАССР-ге гёрсетилген кандидатланы арасында, демократиялы лозунгланы артына яшынып, сайки, экономиканы, экологияны, халкъланы талапларыны, милли культураланы, халкъланы дослугъун беклешдиривню масъалалары булан иштагьланагъанлыгъын гёрсетип, яшавгъа чыгъарма бажарылмайгъан масъалаланы гётереген, оьзлени оьз муратларыны гьайын этеген, оьз муратлары ва бир тюрлю группаланы пайдалары учун гьакимликге къаст этеген адамлар барлыгъын ачыкъ кюйде гёрдюк. Депутат мандатны алмакъ учунгъу ябушувда олар кёбюсю гезиклерде законгъа къыйышмайгъан къайдаланы къоллап, сайлавланы алдындагъы ябушувну низамын бузуп, законлардан тайышып юрюдю.

Нечакъы сюймесек де, партия комитетлени бирлери тюгюл адамланы гьакъылы, ойлары учун къаныгъывлу кюйде ябушув юрютмеге, оланы чакъырывларыны тюзсюзлюгюн арагъа чыгъармагъа бажармады. Кёбюсю буса англашылмайгъан даражада оьзлени осаллыгъын гёрсетди.

Сёз ёругъуна айтгъанда, бир-бир районларда ва шагьарларда ерли Советлени къурум сессияларын оьтгеривде шо ачыкъ кюйде гёрюн-

(Арты 2-нчи бетде).

гъа къаршы сала, бизин халкъланы арасында тарихден гелеген байлавлукъланы ва бирге иш гёрювню кюрчюлерин буза.

Литвада юрюлеген ишлени гьакъылгъа къыйышагъан бир кюрчюсю де ёкъ. Шолар биз гертиден де демократ кюрчюлерде Совет федерацияны аслу масъалаларын чечме башлагъан вакътиде юрюле.

Бизин янашывубуз не булан байлавлу? Бизин уьлкени [illegible] оьзтёрече ва оьз онгайына оьсювюню герти идеялары, оланы айрылмагъа ва онгачалыкъгъа законлу ихтиярларына гьюрмет этив булан байлавлу. Шо Литва халкъгъа да толу кюйде тие.

Гьали сизин СССР-ни ичинде, ону булангъы аралыкъланы уьзмей туруп, герти онгачалыкъ болма бажарылмайгъангъа инандырма къарайлар. Шону булан бирге эсги разисизликлени гётере, бирге яшавну къарангы ерлерин бир муратгъа бакъдырылгъан ёлда къоллдура. Гертиден де, алдын бизде болгъан оьзюбюз эки де якъдан гери урагъан ва инкар этеген затлар аз тюгюл. Шо да янгыз Литваны халкъы учун дурус болуп къалмай. Тек бугюн бизин уьлкени къайсы буса да бир халкъы биле-биле туруп гётерилген ядa иш этип ер этилген деп янгыртып къурувну политикасына оьпкелеме бирев де болмай

Биз кёп йыллар бир уьйде йимик турдукъ. Шо вакъти яхшы сёзлеге лайыкълы тю-

къаршы чыгъагъанлыкъ, сонгъа борчланы кютмейгенлик бютюн уьлкеде дурус разисизликлер тувдура. Литвада болуп турагъан гьалланы англамайгъанлыкъгъа ва бек рагьатсызланагъанлыкъгъа байлавлу болуп СССР-ни Президенти, СССР-ни Оьр Совети, СССР-ни гьукуматы кёп кагъызлар ва телеграммалар ала. Адамлар СССР-ни Конституциясын, союзну йырывчуланы ишлери гелтиреген бузукълукълардан якъламакъны талап эте. Экономика, [illegible] дада асувлу чаралар къолламакъны таклиф эте. Белоруссияда ва Калининград областда Литва ССР-ге гирген сонг огъар берилген ерлени къайтармакъны масъаласын сала.

Нечик олай да, республиканы оьзюндеги ва ону айланасындагъы гьал бек къыйынлы гьалгъа айлангъан. Гьали гьакъылгъа къулакъ асып иш гёрмесе, бизин барыбыз да учун агьвалатлар къыйынлы натижалар бермеге бола. Биз барыбыз да шону къоймасны яны болмагъа герекбиз.

Мен Литва ССР-ни Оьр Советин къабул этген законсуз документлерин тезлик булан гери урмагъа чакъырдым. Шо да бары да тувулунгъан масъалаланы янгыз болма имканлы бир кюрчюде — СССР-ни Конституциясыны дазуларында арагъа салып ойлашма имканлыкъ ача.

Мени чакъырывум Литва ССР-ни ватандашларыны якълавун табар деп умут этемен.

М. ГОРБАЧЁВ.

СССР-ни Президентини Литва ССР-ни Оьр Советине чакъырыву

Литваны гьалиги ёлбашчылары гьакъыллы янашывну къабул гёрмей. СССР-ни Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездини къарарларын гери урувун давам эте, СССР-ни Конституциясына къаршы чыгъагъан ва бютюн Союзгъа ачыкъдан-ачыкъ къаршылыкъ билдиреген ва кем тиеген ёлда бир якълы ишлерин юрюте.

Шо ёл бек зараллы, янгыз четге гелтирежекни бирдагъы керен билдирме сюемен.

Литва ССР-ни Оьр Советини депутатларын шо гертини англамагъа, Литваны халкъларыны — литвалыланы да ва литвалы тюгюллени де пайдалары учун, оланы амынлыгъы ва къоркъунчсуз яшаву учун, бизин савлай уьлкебизде демократияны къысматы ва дюньяда ёрукълулукъ учун оьзлени тарихи жаваплылыгъын англамагъа чакъыраман.

Литва ССР-ни Оьр Советини сессиясында къабул этилген законсуз документлени артгъа салмай гери урмакъны таклиф этемен. Шолай абат тувулунгъан бары да масъалаланы жыйынып янгыз бир имканлы кюрчюде — СССР-ни Конституциясыны дазуларында арагъа салып ойлашмагъа имканлыкъ ачажакъ.

М. ГОРБАЧЁВ.

КПСС-ни Дагъыстан область комитетини VI пленуму

М. Гъ. АЛИЕВНИ ДОКЛАДЫНЫ АРТЫ

(Башы 1-нчи бетде).

дю, партия комитетлер оьзлени алдынгъы абуруна аркъа таяп, къаравулланмайгъан гьасиллеге гелтирди. Халкъланы бир-бир группаларыны бир-бирине къаршы турувун гёрсетди, Ботлих, Гьайдакъ (биринчи секретарлары Зайналабитов, Жамалутдинов) ва бир нече оьзге районларда шолай болду.

Бугюнлерде апрель айны 24-не белгиленген республиканы халкъ депутатларыны биринчи съездине гьазирлик ишлер юрюлюп тура. Депутатланы арасында шону оьтгермек учун ишчи комитет къурулгъан. Партия комитетлер ерлерде гьар депутатгъа ёлугъуп, олагъа тувулунгъан гьал булан таныш болмагъа, олагъа оьзлени гьар тюрлю масъалалагъа байлавлу планларын жамлашдырмагъа, оьзлени округларыны бары да сайлавчуларыны пайдаларын къуршайгъан соравланы ва масъалаланы гётермеге кёмек этсе тюз болур эди. Партия гёрсетивлер берив ва буйрукъ этив къайдаланы гери урагъан, оьзюню политикасын совет ва пачалыкъ гьакимлигини къурумларында чалышагъан коммунистлерден таба оьтгеривню политикасын юрютегенде шо айрокъда агьамиятлы. Советлер гьазирине иш юрютювню къайдаларын оьзлени уьстюне алмагъа, иш юрютювню формаларын ва къайдаларын янгыртмагъа герек.

Биринчи гезикде олар гьар ёлугъувда загьматчылар гётереген шагьарланы ва юртланы социальный якъдан янгыртып къурувну, сатыв-алывну, транспортну, байлавлукъну, яшавлукъ уьйлеге ремонт этивню ва орамланы янгыртып къурувну масъалалары булан машгъул болса тюз болур. Адамлар ерли гьакимликни чалышывуну асувлулугъун, ёлбашчыланы ерли гьалны яхшылашдырмагъа бажарывлулугъун шону булан белгилей.

Сатыв-алывну, айрокъда къыт малланы пайлавну гьакъында гьар шагьаргъа ва районгъа йылгъа белгиленген фондланы газетден таба билдирмекни гьакъында токътавлыкъ, къой ерлерде ишчи контрольну къурумлары, КНК, оьзге жамият къурумлар шоланы тюз кюйде пайланывуна тергев юрютсюн. Магьачкъала шагьарны загьмат коллективлерини оьтген жумада оьтгерилген ёлугъувунда да шолай таклифлер айтылды.

Социальный тюзлюкню ма-

комиссия, КПСС-ни обкомуну бюросу, уллу активни пикрусун гьисапгъа алып, шо масъалагъа байлавлу къарарны проектин пленумну къаравуна бере. Гелигиз барыбыз да бирге шону уьстюнде ишлейик, ич партия ишибизни демократлашдырывну талапларына толу кюйде жавап берсин учун ва шону булан бирге коммунистлени, оланы ёлбашчы къурумларыны жаваплылыгъын, низамын артдырсын учун партияны сыдраларыны къурум ва идея даражасын беклешдирсин учун, коммунистлени алдынлы ролюн гётермек ва янгыртып къурувну масъалаларын чечивде гьаракатчылыкъны гючлендирмек учун имканлыкълар яратагъан кюйню этейик.

Башлапгъы партия къурумларда ва партия комитетлерде КПСС-ни XXVIII съезди болгъунча гьисап беривсайлав кампанияны июнну 9-на XXXVIII область партия конференция булан тамамламакъ таклиф этиле. Бир-бир ёлдашлар, заманны азлыгъын гьисапгъа алып ва партияны уставында этилеген алышывланы гёз алгъа тутуп, шогъар шеклене. Тек шо бары да алышынывланы биз съезд болгъунча алданокъ да гьисапгъа алмагъа ва партияны оьзюн демократлашдырывну масъалаларын чечивде бары да коммунистлени тергевлю янашывуну натижасында муратгъа етишмеге болур эди. Шону булан съездден сонг бары да гючлени онда салынгъан масъалаланы чечивге бакъдырмагъа имканлыкъ тувулунар эди.

Область партия къурумну санавун гьисапгъа алып, гьар 114 коммунистден конференциягъа бир делегат сайламакъ таклиф этиле. Шолайлыкъ булан, конференциягъа 828 делегат сайланма герек.

Бугюн КПСС-ни XXVIII съездине ва область партия конференциягъа делегатлар сайлавланы къайдасына байлавлу масъалаланы айланасында кёп эришивлюклер ва пикрулар тувулуна. Гертиден де, бизин учун шо четим ва агьамиятлы масъалалардан бириси демеге ярай. КПСС-ни ЦК-сыны таклифине гёре, сиз де билеген кюйде, делегатланы сайлавланы бир мандатлы, кёп мандатлы округлагъа гёре ва КПСС-ни гьалиги Уставына къыйышывлу этип, бары да башлапгъы партия къурумланы ортакъчылыгъы да булан умуми къайдада оьтгермеге имканлыкълар бериле. Баш-

янгыртып къурувну ишинде оьзлени яхшы янындан гёрсетме бажаргъан, партияны токъташдырывда ва яшавгъа чыгъарывда актив кюйде ортакъчылыкъ этеген ишчи классны, сабанчыланы ва интеллигенцияны арасындан партияны абурлу членлери сайланмакълыкъ демеге ярай.

Сиз де билеген кюйде, съездни алдындагъы пикру алышдырывларда Россияны Компартиясын яратывну имканлыкъларыны гьакъындагъы масъала аслу ерлерден бирисин тута. Шо пикруну кёплер якълай, тек къаршы чыгъагъанлар да бар. Шогъар байлавлу болуп, партияны Центральный Комитети бу масъаланы Россияны коммунистлерине оьзлеге арагъа салып ойлашмагъа бермек булан КПСС-ни XXVIII съездини алдында оьтгерилежек республика партконференцияда къарамакъны дурус гёре. Шо масъалалагъа байлавлу Дагъыстанны коммунистлери де пикрусун айтмагъа герек. Бугюн буса биз шо конференцияны оьтгеривге байлавлу гьазирлик иш юрютеген органгъа оьзюбюзню йибережек вакилибизни кандидатурасын токъташдырмагъа борчлубуз.

КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны ва партияны Уставыны проектлерин гележекде арагъа салып ойлашывгъа байлавлу буса шо иш дагъы да ачыкъ, аянлыкъны шартларында, таъсирли кюйде ва яратывчу ёлда юрюлме гереклиги англашыла. Бу ишде «оьрден» таба берилеген гезикли тапшурув тюгюл экенни билмеге де гереклер. Неге тюгюл, шо документлер ювукъдагъы гележекде партияны бютюн иши оьзлепи ёругъунда къурулажакъ кюрчю гьисапда къабул этилмеге тюше.

Обкомну бюросу шо документлеге гёре берилеген таклифлени жамлашдырмакъ учун партия комитетлени янында ишчи группалар къурмакъны ва оланы ишинде партия къурумланы яратывчу гючлерини ортакъчылыгъын болдурмакъны таклиф эте.

Дагъыстанны коммунистлерини ва партияны члени тюгюл ёлдашланы таклифлерини ахырынчы натижаларын район, шагьар ва область партконференцияларда арагъа салып ойлашмакъ, бализки, дурус болур. Коммунист-лени-журналистлени, редакция коллективлени алдында да уллу борчлар токътагъан. Олар республика ва район

борчлубуз. Шоланы бирлерини уьстюнде токътамагъа сюемен.

Биринчи ва лап да агьамиятлысы — республиканы социальный ва экономика якъдан оьсдюрювню чалтлашдырыв, бизин адамланы яшавлукъ гьалын яхшылашдырыв. Тек шоланы агьамиятлылыгъына да къарамайлы, олардан тюгюл, миллиарлы аралыкъланы масъалаларындан башламагъа сюер эдим.

Гьали шоланы маънасына тюшюнюв ва ону булан бирге оланы чечивню иши юрюле. Бир тюрлю затлар этилме де этилген. Бугюнлерде де, хыйлы четимликлер барлыкъгъа да къарамайлы, шо бойда турагъан бир халкъны да пайдаларын къыйыкъсытмай, акъкъыйланы масъаласын толу кюйде чечив тамамлана. Шо масъалаланы дослукъну ва бир-бирин англайгъанлыкъны кюрчюсюнде чечме сюер эдик. Шо бек къыйын масъаланы чечивню барышында, бир-биревлеге бираз йылышма тюшсе де, мени эсиме гелеген кюйде, дагъыстанлылар, алдынгъы заманларда йимик, оьзлени терен англавун гёрсете.

Бирдагъы керен де ташдырмагъа сюемен: шо масъаланы чечивде, шогъар ошагъан кёбюсю оьзге масъалаларда йимик, о интернационал бойда яшайгъан къайсы халкъны да пайдаларын къыйыкъсытагъан бир чара да гёрюлмежек. Дагъыстанны бары да халкъларыны умуми чалышыву булан давну йылларында законсуз зулмулангъан акъкъыйланы масъаласын кёп артгъа салмай чечмекни арив гёребиз.

Оьзге халкъланы да вакиллерини де дурус талаплары аз тюгюл. Артдагъы вакътилерде биз шо масъалаланы гьар абат сайын чечегенибизни ва чечежегибизни бирев де инкар этме болмай. Бугюн биз мунда партияны обкому, Дагъыстанны Оьр Советини Президиуму ва гьукуматыны ерли партия, совет къурумлар булан бирге чечме болмасдай бир масъаланы да гёрмейбиз. Гюч булан, халкъланы бир-бирине къаршы тургъузувну ёлунда иш гёрмеге умут этегенлеге буса эс тапмагъа, къаравулланмагъан натижалагъа гелтирме болагъанлыкъны англамагъа ва экстремист, миллетчи гючлени айыбындан бизин хоншу республикаларыбызда болгъан ва болуп турагъан гьаллардан натижа чыгъармагъа заман болгъан. Дагъыстанлыланы бирлигини багъапасы булан айры-айры

кюйде, дин адатланы юрютювде тувра болуп да, къыйып да бир тюрлю четимликлер де этилмей. Динге инанагъанланы тилевлерине гёре артдагъы йылны ичинде янгы 47 дин бирлешив гьисапгъа алынгъан. Хыйлы межитлени биналары къайтарылып берилген, онлар булан янгылары къурулгъан. Шону булан бирге бир-бир ерлерде инанагъанланы арасында эришивлюклер тувулуна. Олагъа уьлкени ватандашлары экенни ва законлар барыбызгъа да бир йимик тиегенни унутмагъа тюшмей эди. Булай алгъанда кюрчюсюнден алышынгъан, янгыртылагъан ва динге инанывгъа генг ёл къоягъан партияны политикасына къаршы чыкъмакъ гьакъылгъа къыйышмай. Инанагъанлар да, инанмайгъанлар да, ёлугъуп, лакъырлашып, бизин алгъа барывубузну масъалаларын чечгенни сюебиз. Шо масъалалагъа Акъуша, Лаваша, Ленин (биринчи секретарлары Алиев, Муртазалиев, Насрутдинов) ва кёбюсю оьзге партия комитетлер айрокъда кёп тергев берме борчлулар. Шо масъалар эсгерилген районланы совет къурумларына ва кёбюсю башгъаларына (райисполкомларыны председателлери Магьамматов, Алиев, Шагьманаев) дагъы да кёп тие.

Янгыртып къурувну къыйынлы масъалаларын, ону ичинде милли ва дин масъалаланы чечивде жамият бизин интеллигенциябызгъа уллу аркъа таяй. Биринчи гезикде илму ва яратывчу интеллигенциягъа, ону гьакъыл гючюне. Жамиятны бары да пайдалы гючлерин, шону ичинде яратывчулукъ ва илму интеллигенцияны да, партияны ва пачалыкъны платформасыны кюрчюсюнде бирлешдиривню уллу агьамияты бар. Сёз ёругъуна айтгъанда, жамият илмуланы вакиллерини 98 проценти, табии илмуланы вакиллерини 60 проценти коммунистлер. Шо бизин интеллигенциягъа бакъгъан якъдагъы аркъа таявубузну гючлендире.

-Обком ювукъ вакътини ичинде республиканы интеллигенциясыны генгешин чакъырмакъны гёз алгъа тута. Гьали ювукъда жамият илмуланы вакиллери, оьр охув ожакъланы ёлбашчылары ва деканлары, илму идараланы къуллукъчулары булан обкомда болгъан ёлугъув да, интеллигенция янгыртып къурувну аламатларына оьз къошумун этмеге гьазир экенлигин англатды. Биз оланы

де къошулгъан. Бары да адамлагъа шоланы айланасына бирлешмек пайдалы болур эди.

Уьчюнчюлей де — оьрде айтылгъаны йимик, милли аралыкъланы, культура варислигини, интернациональный ва патриот ругьда тарбиялавну агьамиятлы масъалаларын чечивге илму интеллигенцияны актив кюйде къошулуву.

Шо масъалаланы гётере туруп, мен олар барысы да янгыртып къурувну материал кюрчюсю гьисапланагъан бизин халкъ хозяйство комплексни асувлу кюйде пайдаландырывну экономика масъалалары булан тыгъыс кюйде байлавлу экенин эсгермеге сюемен.

Жамиятда халкъны англаву политика ёлда актив кюйде оьсегенликге, жамиятны демократиялашдырыву тереңлешегенликге, гележек оьсювню ёллары гьакъында тюрлю-тюрлю бир-бирине къаршы ойлар тувулунагъанлыгъына биз барыбыз да шагьатбыз. Шо да къувандыра. Тек шону булан бирге промышленностда, юрт хозяйствода, авлакъларда ва станокланы янында материал байлыкълар тувулунагъанын унутмагъа ярамай, демократия пачалыкъ, план, финанс, жамият ва загьмат низамгъа кюрчюленмеге, законлар тайышывсуз кюйде сакъланмагъа герек. СССР-де Президентни къуллугъу токъташдырылгъанлыгъыны ва шо къуллукъгъа СССР-ни Халкъ депутатларыны гезиксиз уьчюнчю съездинде Михаил Сергеевич Горбачёвну сайлангъанлыгъыны себеплеринден бириси де шо гьисаплана. Адамлар шо абат булан уьлкеде закон низам болдурувну, загьмат коллективлерден, оланы ёлбашчыларындан ишни ахырынчы гьасиллери учун талаплылыкъны артдырывну байлавлу эте. Буса да къаравулламакъ ишни бир яны, иш гёрмек буса башгъа яны.

Промышленностда иш заманны тас болувуну натижасында гьар йыл 7 — 8 миллион манатны къадарына продукция берилмейгенлигин янгыз жаваплылыкъны ва талаплылыкъны ёкълугъу булан англатмай, дагъы нечик англатмагъа герек? Дыгъар борчлар савлай республикада янгыз 99,1 процентге толтурулгъан, ерлеге продукция йиберивню планын гьар он предприятиеден бириси тюгюл толтурмагъан, хайыр алывну планы да толтурулмай, производствону оьлчевлери ке-

этди. Гьалиги шартларда таъмин этивню ёрукълашдырыв, тувра аралыкъланы болдурув бажарывлу кюйде чалышывну талап эте, Дагестанглавснабны, Дагагроснабны, Госснабны ёлбашчыларына-коммунистлеге Юсуповгъа, Гьажикъайтгъановгъа, Замановгъа шолай гьаракатчылыкъ етишмей. Къурулуш материаллар чыгъарывну, къурулуш индустрияны ва уьйлер къурагъан алатланы чыгъарывну оьз базасыны гючлерин артдырыв да айрыча тергевню талап эте.

Оьрде эсгерилген гючлени генглешдирмек муратда республикада «Адрес программа» къурулгъан. Гетген йыл бизин учун янгы линолеум чыгъарыв, санфаянс цехни къурулушу башлангъан. Буса да аслу гьалда ишлер аста бара, проектлени онгарывну ва къурулушну болжаллары артгъа тебериле. Гетген йыл шо муратлар учун гёрсетилген харжлар лап да тёбеп оьлчевлерде пайдаландырылгъан.

Коммунистлер Саламовгъа, Гьабибовгъа, Изиевге, Дибировгъа ва башгъаларына, заказчылагъа ва ёлбашчы къурумлагъа таъсир этеген, оьзлени ведомстволарыны пайдаларын якълайгъан ёлдан тайып, оьзлер ёлбашчылыкъ этеген къурумларда республиканы талапларын тергевге алып ишни къурмакъны маслагьатлы гёремен. Тувулунгъан гьалда ДАССР-ни Министрлер Советини Председателини заместители А. М. Мячкинге де асувлу ва талаплы кюйде иш гёрмеге тарыкъ. Бу йыл уллу къурулушларда алда токътагъан борчлар ДАССР-ни Экономика ва социальный якъдан оьсдюрювню пачалыкъ планларында белгиленген. Биринчи кварталда этилинген ишлер булан тенглещдирип къарагъанда, гьалиге бизде бары да ишлер алда токътагъан деме ярай.

Уллу къурулушлагъа янашывну кюрчюсюнден алышдырмагъа, пайдаландырывгъа бермек учун белгиленген яшавлукъ уьйлени, школаланы, больницаланы ва оьзге тюрлю идараланы ишге салывну планларын яшавгъа чыгъармакъ учун бары да гючлени ва алатланы къолламагъа герек.

Партия, совет къурумлагъа, подряд ва промышленный предприятиелени, колхозланы ва совхозланы загьмат коллективлерине къурулушларда артда къалывлардан къутулмакъ учун бирликде иш гёрмеге, гёз алгъа тутул-

шаев, Нугьаев, Къурбанов) ва бир нече оьзге районларда айрокъда кёп артда къалывлагъа ёл берилген. Пачалыкъгъа эт тапшурувдагъы гьал да макътардай тюгюл.

Тувулунгъан гьалны гьарбир якъдан ахтарып къарагъанда, шо ишде республиканы АПК-сыны, ону специалистлерини таъсири де осаллашгъаны белгили бола.

Шогъар байлавлу болуп республика къурумланы бир алдын ДАССР-ни Госагропромуну коммунист ёлбашчыларыны ону бёлюклерин алышдырывну гьатдан озуп узатылмакълыгъы КПСС-ни ЦК-сыны март (1989 йыл) Пленумуну къарарларын чалтлыкъда яшавгъа чыгъарывгъа, юрт хозяйство тармакъланы ёрукълу кюйде оьсювюне, халкъны ашамлыкъ маллар булан таъмин этивню яхшылашдырывгъа яман таъсир этегенге тергевюн бакъдырмагъа сюемен. Юртда янгыртып къурувну ишлери булан байлавлу болуп тувулунгъан масъалаланы чечивде АПК-ны ёлбашчыларыны янындан бюрократ янашывлагъа, чабанлыкъгъа толу кюйде ахыр салынмагъан.

Оьтген йыл республиканы колхозлары ва совхозлары эт, овощлар, юзюм, картоп, ва бахча оьсюмлюклени тюшюмлерин артдырывну планларын толтурмагъан. Алдындагъы йыл булан тенглешдиргенде ашлыкълар болдурув, сют савув мекенли кюйде кемитилген, пачалыкъгъа юрт хозяйство продукталар тапшурувну планларын йыргъан хозяйстволаны санаву буса артгъан.

Республиканы халкъы да шо ва оьзге тюрлю юрт хозяйство продукталар булан таъмин этивде гьали де къытлыкъны гьис эте.

Колхозланы ва совхозланы хозяйство чалышывуну натижалары учун жаваплы Госагропромну коммунист ёлбашчы къуллукъчулары Абдулбасиров, Къасымов ёлдашлар критикадан тийишли дарс алып, юрт хозяйствода тувулунгъан гьалны тюзелтивню, чыгъарылагъан малланы къадарын артдырывну алгъасавлу чараларын гёрмеге борчлулар. Республика къурумларда ишлейген коммунистлер булан бирге тувулунгъан гьалгъа байлавлу болуп КПСС-ни айры-айры шагьар ва район комитетлеринде де кадрлагъа партия якъдан мекенли талаплылыкъ ёкъ.

Шолай талаплылыкъ партияны обкомуну аграрный бёлюгюню (А. Х. Магьамматов) ва секретары З. Ф. Пу-

...лавлукъну, яшавлукъ уьйлеге ремонт этивню ва орамланы янгыртып къурувну масъалалары булан машгъул болса тюз болур. Адамлар ерли гьакимликни чалышывуну асувлулугъун, ёлбашчыланы ерли гьалны яхшылашдырмагъа бажарывлулугъун шону булан белгилей.

Сатыв-алывну, айрокъда къыт малланы пайлавну гьакъында гьар шагьаргъа ва районгъа йылгъа белгиленген фондланы газетден таба билдирмекни гьакъында токътагъайыкъ, къой ерлерде ишчи контрольну къурумлары, КНК, оьзге жамият къурумлар шоланы тюз кюйде пайланывуна тергев юрютсюн. Магьачкъала шагьарны загьмат коллективлерини оьтген жумада оьтгерилген ёлугъувунда да шолай таклифлер айтылды.

Социальный тюзлюкню масъалаларына, жинаятчылыкъгъа ва савдюгерчиликге къаршы ябушувну, законлукъну ва закон низамны беклешдиривню масъалаларына айрыча тергев бакъдырмагъа гереклигин биз гьис этебиз. Судланы, прокуратураланы, милицияны къуллукъчуларындан, республиканы законланы сакъламагъа къарайгъан къурумларыны ёлбашчылары Гьажимагьамматов, Полунин, Омаров ва Азизов ёлдашлардан, олар республиканы загьматчыларыны ихтиярларын таъмин этерми, эркинлигин ва харлысызлыгъын, къоркъмай яшамагъа ва ишлемеге болажагъын болдурмакъ учун бары да зат этилгенми деп къатты кюйде сорамагъа герекбиз. Олар жинаятчылар, уручулар, оьлтюрювчюлер, урушбатчылар, пачалыкъ малын урлайгъанлар, алдатагъанлар, «яшыртгъын экономиканы» вакиллери, савдюгерчилер ва хулиганлар закон ёлу булан такъсырлансын учун бары да затны этеми?

Сиз М. С. Горбачёв Президент советни биринчи жыйынында жинаятчылыкъгъа ва оьзге тюрлю законланы бузувлагъа къаршы ябушувну гючлендирме гереклиги гьакъында айтгъанын гьис этгенсиздир. Бизге барыбызгъа да шондан практика ишде гьасиллер чыгъармагъа герек.

Ёлдашлар! Республиканы партия къуруму четим ва жаваплы девюрге гирген — партияны XXVIII съездине гьазирлик гёрюв, сонг да гьисап беривлер ва сайлавлар етишип геле. Башлангъы партия къурумларда жыйынлар башлангъан.

Бугюн къурум-партия ва кадрлар ишине къарайгъан ференциягъа бир делегат сайламакъ таклиф этиле. Шолайлыкъ булан, конференциягъа 828 делегат сайланма герек.

Бугюн КПСС-ни XXVIII съездине ва область партия конференциягъа делегатлар сайлавланы къайдасына байлавлу масъалаланы айланасында кёп эришивлюклер ва пикрулар тувулуна. Гертиден де, бизин учун шо четим ва агьамиятлы масъалалардан бириси демеге ярай. КПСС-ни ЦК-сыны таклифине гёре, сиз де билеген кюйде, делегатланы сайлавланы бир мандатлы, кёп мандатлы округлагъа гёре ва КПСС-ни гьалиги Уставына къыйышывлу этип, бары да башлангъы партия къурумланы ортакъчылыгъы да булан умуми къайдада оьтгермеге имканлыкълар бериле. Башлап оьтгерилген арагъа салып ойлашывлар гёрсетеген кюйде, округлагъа гёре делегатланы сайлавлар бары да партия комитетлерде дегенлей якълав тапмай. Кёплери шо къайданы район ва шагьар партия къурумланы хыйлысыны санаву аз экенлиги саялы ва мисал учун, КПСС-ни 4000 членинден съездге бир делегат сайламакъ учун бир нече район ва шагьар партия къурумланы бирлешдирме тюшежеги саялы, ондан къайры да районланы кёбюсю ерлерде бирбири булангъы байлавлугъуну четимлигини натижасында къабул гёрмей. Оьрдеги себеплени гьисапгъа алып, олар эсгереген кюйде, бары да партия къурумланы съездге тенг вакиллиги, ондан къайры да социальный ва миллет якъдан ортакъчылыгъы болмас деген пикру да тувулуна.

Область партия конференциягъа делегатлар сайлавланы къайдасына гёре барысы да бир йимик гьали иш гёреген Уставны ёругъунда сайламакъ деген пикругъа геле буса, КПСС-ни XXVIII съездине делегатлар сайлавлагъа байлавлу, коммунистлерини санавуну кёплюгюн гьисапгъа алып, Магьачкъала, Каспийск шагьарланы партия къурумлары бир мандатлы округлагъа гёре сайлавлар оьтгермеге ихтияр бермекни тилей. Мен ойлашагъан кюйде, шону булан рази болмагъа ва савлай область партия къурумда делегатлар сайлавланы къошулчан къайдасын къолламакъны гьакъында къарар къабул этмеге ярайдыр. Гелигиз шону гьакъында да ойлашып къарайыкъ.

Аслусу буса, къайдасында тюгюл, делегатлар этилип тияны бютюн иши оьзлени ёругъунда къурулажакъ кюрчю гьисапда къабул этилмеге тюше.

Обкомну бюросу шо документлеге гёре берилеген таклифлени жамлашдырмакъ учун партия комитетлени янында ишчи группалар къурмакъны ва оланы ишинде партия къурумланы яратывчу гючлерини ортакъчылыгъын болдурмакъны таклиф эте.

Дагъыстанны коммунистлерини ва партияны члени тюгюл ёлдашланы таклифлерини ахырынчы натижаларын район, шагьар ва область партконференцияларда арагъа салып ойлашмакъ, балики, дурус болур. Коммунистлени-журналистлени, редакция коллективлени алдында да уллу борчлар токътагъан. Олар республика ва район газетлени бетлеринде, радиодан ва телевидениеден таба пикру алышдырывланы къайдаларын белгилемеге борчлу. Бары да пикруланы ва ойланы арагъа чыгъармакъ, партияны янгыртывну ёлларына багъышлангъан лакъыргъа коммунистлени ва партияда тюгюллени къуршамакъ агьамиятлы.

Редакция коллективлени оьзлени янашывуну агьамиятлылыгъы да аз тюгюл. Ону кюрчюсюнде, бизин пикрубузгъа гёре, ёрукълулукъ, республиканы бары да аслу гючлерин ЦК-ны съездни алдындагъы платформасыны проектини ёругъунда бирлешдиривню магънасы болмагъа тюше.

КПСС-ни XXVIII съездин къаршылай туруп, сонг да арагъа салып ойлашылагъан документлени проектлерини демократ магънасын яшавгъа чыгъармакъ булан бизин область партия къурумубуз, ону ёлбашчы къурумлары ва кадрлары партияны XXVII съездини къарарларын ва ондан сонггъу къарарланы яшавгъа чыгъарывда не этилгенге, республикада, шагьарда, районда, юртда, загьмат коллективде янгыртып къурувну ишине коммунистлени къошумуна тергевлю кюйде къыйымат бермеге герек бола. Айрокъда загьматчыланы рагьатсызландырагъан масъалалагъа айрыча тергев тарыкъ. Шолай масъалалар буса гьар коллективде, адамлар яшайгъан гьар ерде де бар. Коммунистлер шоланы янындан тергевсюз оьтме болмай, оланы чечивню чараларын гёрме герек. Бизин барыбызны да рагьатсызландырагъан масъалалар да бар ва биз барыбыз да, бары да ерлерде шоланы чечивню гьайында болмагъа киллерини де дурус талаплары аз тюгюл. Артдагъы вакътилерде биз шо масъалаланы гьар абат сайын чечегенибизни ва чечежегибизни бирев де инкар этме болмай. Бугюн биз мунда партияны обкому, Дагъыстанны Оьр Советини Президиуму ва гьукуматыны ерли партия, совет къурумлар булан бирге чечме болмасдай бир масъаланы да гёрмейбиз. Гюч булан, халкъланы бирбирине къаршы тургъузувну ёлунда иш гёрмеге умут этегенлеге буса эс тапмагъа, къаравулланмагъан натижалагъа гелтирме болагъанлыкъны англамагъа ва экстремист, миллетчи гючлени айыбындан бизин хоншу республикаларыбызда болгъан ва болуп турагъан гьаллардан натижа чыгъармагъа заман болгъан. Дагъыстанлыланы бирлигини багъанасы булан айры-айры халкъланы бир масъаласы да тергевсюз къалмасын. Тек шону булан бирге гьар тюрлю халкъланы къайсы масъаласы тувулунса да, гётерипки гьислерсиз, милли гьислени къутуртмай чечилмеге тюше. Кёбюсю ватандашлар печатдан таба милли масъалада экстремист янашывдан бизин гьалиденокъ сакълыкъгъа чакъыра. Биз илму интеллигенцияны миллиара масъалаларда тувулунгъан четим гьалланы чечивде, культура тарихибизни, интернационал ва патриот тарбиялавну ишинде актив ортакъчылыгъын къаравуллайбыз. Шо ишде ону сынаву да бар, тек масъалалар да кёп. Жамиятны янындан милли аралыкъланы дагъы да мекенли кюйде ёрукълашдырывгъа бакъдырылгъан, бизин халкъланы ругь байлыгъын оьсдюреген илму кюрчюдеги, уллу оьлчевлердеги ва агьамиятлы жамият-политика программа токъташдырылма гереклигини гьакъында пикру тувулуна.

Дагъыстанда миллетлени арасындагъы парахатлыкъ — шо гьар халкъны, гьар адамны талабы. Бу йыл Дагъыстанда Совет гьакимлиги токъташдырылгъанлы ва республикагъа автономия берилгенлигине 70 йыл битегенлик жамиятны янындан агьамиятлы ва эсде къалагъан тархлар гьисапда белгиленме тюше. Дагъыстанны халкъларыны СССР-ни халкъларыны агьлюсюнде социальный ва милли якъдан янгырмакълыгъы, оьсмеклиги шолар булан байлавлу. Олар яшоьрюмлени интернационал ва патриот ругьда тарбиялавну кюрчюсюнде де салынмагъа герек.

Бугюн динни масъаласыны гьакъында айтмай къоймагъа да бажарылмай. Сиз билеген интеллигенцияны да, партияны ва пачалыкъны платформасыны кюрчюсюнде бирлешдиривню уллу агьамияты бар. Сёз ёругъуна айтгъанда, жамият илмуланы вакиллерини 98 проценти, табии илмуланы вакиллерини 60 проценти коммунистлер. Шо бизин интеллигенциягъа бакъгъан якъдагъы аркъа таявубузну гючлендире.

Обком ювукъ вакътини ичинде республиканы интеллигенциясыны генгешин чакъырмакъны гёз алгъа тута. Гьали ювукъда жамият илмуланы вакиллери, оьр охув ожакъланы ёлбашчылары ва деканлары, илму идараланы къуллукъчулары булан обкомда болгъан ёлугъув да, интеллигенция янгыртып къурувну аламатларына оьз къошумун этмеге гьазир экенлигин англатды. Биз оланы тергевюн агьамиятлы уьч масъалагъа бакъдырмагъа сюебиз.

Биринчиси — биринчи гезикде юртлагъа ва тав Дагъыстангъа айрыча тергев бакъдырып, республиканы экономика ва культура якъдан оьсювю. Артдагъы он йылны ичинде юрт ерлерде яшайгъанланы санаву, шонда яшланы тувагъанлыгъы оьр даражада экенлигине де къарамайлы, янгыз 5 процентге артгъан. Шо юрт ерлерде яшоьрюмлени беклешдирмек, шонда тарыкълы болагъан производство ва социальный-яшавлукъ шартланы болдурмакъ учун мекенли кюйде чалышма герекни гьакъындагъы пикруну ташдыра.

Экинчиси — экологияны масъалалары. Кёп йылланы узагъында инсанлыкъны индустриальный чалышывуну натижасында сувну ва гьаваны нас болуву бизден кёп арекде деген пикру булан биз кёп затны къутгъардыкъ. Бизин тюзлюклерибизни, тавларыбызны, оьзенлерибизни, шагьарларыбызны экология гьалы баргъан сайын бузукълаша. Каспий, Сулакъ, Самур, Терик, Таргъутав лап бузукъ гьалда къалып тура. Мекенли чаралар буса гёрюлмей ва тийишли къарарлар ёкъ.

Бары да тармакъланы алимлерини, табии илмуланы вакиллерини де, экономистлени де, жамият илмуланы вакиллерини де, шолагъа къошуп яратывчулукъ интеллигенцияны вакиллерини де ватандашлыкъ ва патриот борчу — табиатны къорувну иши булан актив кюйде чалышмакъ.

Бизде табиатны къоруп сакъламагъа къарайгъан гёнгюллю жамият, экологияны илму центры бар, табиатны сакъламагъа къарайгъан пачалыкъ комитети де ишге актив кюйна. Адамлар шо абат булан уьл кеде закон низам болдурувну, загьмат коллективлерден, оланы ёлбашчыларындан ишни ахырынчы гьасиллери учун талаплылыкъны артдырывну байлавлу эте. Буса да къаравулламакъ ишни биряны, иш гёрмек буса башгъаяны.

Промышленностда иш заманны тас болувуну натижасында гьар йыл 7 — 8 миллион манатны къадарына продукция берилмейгенлигин янгыз жавапсызлыкъны ва талаплылыкъны ёкълугъу булан англатмай, дагъы нечик англатмагъа герек? Дыгъар борчлар савлай республикада янгыз 99,1 процентге толтурулгъан, ерлеге продукция йиберивню планын гьар он предприятиеден бириси тюгюл толтурмагъан, хайыр алывну планы да толтурулмай, производствону оьлчевлери кемий. Бугюнлерде де «Дагдизель» (Шаумциян, Ханин), дурус механика (Гьасанов, Келеметов), Магьачкъалада приборлар къурагъан (Истомин, Вертинский), сепаратор лар чыгъарагъан (Кошель, Гьажиев), «Дагэлектромаш» (Къадиев, Гьажиев), Къызлардагъы электромеханика (Агьматов, Бобряшов) заводланы коллективлери ва шолай бир хыйлы оьзгелери шо четимликлени тайдырмагъа бажармагъан. Оьлчевлени шолай мекенли кюйде тёбенлешивю, бизге англатма сюеген кюйде, янгыз конверсияны масъалалары булан байлавлу тюгюл экенлигин эсгермеге герек. КПСС-ни обкомуну секретары А. А. Гьусейновгъа, социальный-экономика бёлюкню заведующийи М. М. Межитовгъа, ДАССР-ни Министрлер Советини Председателини заместители А. А. Акимовгъа тувулунгъан гьалны терен анализ этмеге, предприятиелени ёлбашчылары да булан партия къурумларда производствону ва халкъ кёп къоллайгъан малланы чыгъарывну тас этилген оьлчевлерин толтурувну планларын арагъа салып ойлашмагъа герек.

Уллу къурулушлардагъы гьал да яхшы тюгюл.

Мунда да экономика къайдалар гючге гийирилмеген, бир-бир гезиклерде буса шогьар тергев берилмей, янгы шартларда эсги къайдалар булан иш юрюле, партия къурумлардан гёрсетивлер къаравуллай.

Бугюнлерде къурулушларда материал-техника якъдан таъмин этивню гьалы осал экенлиги лап да назик ери гьисаплана. Сатыв-алывну оптовый къайдасына гёчюв шо тармакъгъа яман таъсир да токътагъан борчлар ДАССР-ни Экономика ва социальный якъдан оьсдюрювню пачалыкъ планларында белгиленген. Биринчи кварталда этилинген ишлер булан тенглешдирип къарагъанда, гьалиге бизде бары да ишлер алда токътагъан деме ярай.

Уллу къурулушлагъа янашывну кюрчюсюнден алышдырмагъа, пайдаландырывгъа бермек учун белгиленген яшавлукъ уьйлени, школаланы, больницаланы ва оьзге тюрлю идараланы ишге салывну планларын яшавгъа чыгъармакъ учун бары да гючлени ва алатланы къолламагъа герек.

Партия, совет къурумлагъа, подряд ва промышленный предприятиелени, колхозланы ва совхозланы загьмат коллективлерине къурулушларда артда къалывлардан къутулмакъ учун бирликде иш гёрмеге, гёз алгъа тутулгъан оьлчевлеге етишмеге герек.

Бугюн партияны обкомуну пленумунда арт вакътилерде республиканы юрт хозяйствосун оьсдюрювде де четим гьал тувулунгъанлыгъын эсгермеге герекбиз.

Аграрный политиканы яшавгъа оьтгеривню агьамиятлы масъалаларына багъышлангъан КПСС-ни ЦК-сыны март (1989 йыл) Пленумундан сонг эки йылдан да артыкъ гетип тура. Шонда партияны топуракъчылыкъ политикасына байлавлу агьамиятлы масъалалагъа къаралгъан эди.

Сонг да, СССР-ни Оьр Совети ва гьукуматы агьамиятлы, шону ичинде ижарагъа, топуракъгъа, есликге байлавлу документлер къабул этген. Олар колхозланы ва совхозланы экономика якъдан харлысызлыгъын болдурувгъа, ишчилени материал якъдан иштагьлылыгъын гётеривге, юрт загьматчыланы яшав гьалын яхшылашдырывгъа бакъдырылгъан.

Тек ишни ахырынчы натижалары учун кадрлагъа талаплылыкъ тёбенлешген, низам осаллашгъан, технология масъалаланы чечивге тергев ёкъ, ерде бир тюрлю янгы закон да ва иш юрютювню къайдалары да кёмек этмежек.

Кёбюсю районлар бу йылны биринчи кварталыны гьайванчылыкъ продукталар сатывгъа байлавлу тапшурувларын кютмегенлигини себеплерин де янгыз шону булан англатмагъа бола. Пачалыкъгъа сют тапшурувда Тарумов, Къазбек, Табасаран, Сулейман-Стальск, Курах, Новолак, Къызлюрт (исполкомларыны председателлери, коммунистлер Иванов, Абдулмуслимов, Гьасраталиев, Османов, Па...

Республиканы халкъы за шо ва оьзге тюрлю юрт хозяйство продукталар булан таъмин этивде гьали де къытлыкъны гьис эте.

Колхозланы ва совхозланы хозяйство чалышывуну натижалары учун жаваплы Госагропромну коммунист ёлбашчы къуллукъчулары Абдулбасиров, Къасымов ёлдашлар критикадан тийишли дарс алып, юрт хозяйствода тувулунгъан гьалны тюзелтивню, чыгъарылагъан малланы къадарын артдырывну алгъасавлу чараларын гёрмеге борчлулар. Республика къурумларда ишлейген коммунистлер булан бирге тувулунгъан гьалгъа байлавлу болуп КПСС-ни айры-айры шагьар ва район комитетлеринде де кадрлагъа партия якъдан мекенли талаплылыкъ ёкъ.

Шолай талаплылыкъ партияны обкомуну аграрный бёлюгюню (А. Х. Магьамматов) ва секретары З. Ф. Пулатовну янындан да тийишли даражада гьис этилмей.

Бугюнгю аслу масъала — бизин юрт хозяйствобузну сёз булан тюгюл, мекенли иш булан агьамиятлы тармакъ этмек. Ашлыкъ, эт болдурувгъа байлавлу къабул этилеген программаны кюрчюсюне тийишли материал-техника кюрчю де болдурмагъа тюше. Мунда янгыз юрт хозяйство къурумланы чалышыву азлыкъ эте. Шоланы чечивге шагьарлыланы, промышленный предприятиелени де къошмагъа герек бола. Республиканы Госпланына буса (ёлдаш Абакаров) колхозлагъа ва совхозлагъа асувлу кёмек этмек учун «Шагьар — юртгъа» деген программаны гьазирлевню чалтлашдырма тюше. Депутатланы янгы составы да министерликлени ва ведомстволаны чалышыву, сурсат программаны яшавгъа чыгъарывну масъалаларын тергевюню тюбюне алыр деп эсиме геле.

Ёлдашлар! Республиканы загьматчылары биз, коммунистлер, оьзюбюзню политика гьакимлигибизни пайдаландыра туруп, бугюнюнде въ тангаласында загьмат гёкмеге, парахат яшамагъа тийишли шартлар яратарбыз деп къаравуллай. Биз ЦК-ны Платформасыны ва КПСС-ни Уставыны проектлери гьар партия къурумда, гьар загьмат коллективде актив кюйде арагъа салынып ойлашынсын, бары да ерлерде къурум, идеология ишни яхшылашдырывгъа, экономика ва социальный якъдан белгиленген планланы толтурувгъа, шону булан бирге КПСС-ни XXVIII съездин лайыкълы кюйде къаршылавгъа таъсир этсин учун, бары да чараланы гёрмеге борчлубуз.

Магъачкъалада Дагъыстан политехника институтну ювугъунда къурулушланы Дагъыстан управлениесини 8 номерли къурулуш- къурашдырыв участкасы 1296 яшгъа ери булангъы уникальный школаны бинасын къуруп тура. Бизин республикада шо янгы къайдада этилеген биринчи къурулуш. Ону тамлары уллу панеллерден, 9 баллы ер тербенивге чыдайгъан кюйде къурула.

Шо жаваплы къурулуш прораб Абдулхалыкъ Муслимович Муслимов башчылыкъ этеген коллективге тапшурулгъан.

Интернационал коллектив къумукълардан, лезгилерден, аварлардан, табасаранлардан топлангъан. Мунда белоруслу да, азербайжанлы да бар. Олар барысы да агъа-инидей болуп ярашып загъмат тёге. Коллектив шо бинаны янгы охув йылгъа тамамламагъа токъташгъан.

СУРАТДА: къазанышлы улан къурувчу-къурашдырывчу Анварбек АТЛЫГИШИЕВ ва азербайжанлы прораб Абдулхалыкъ МУСЛИМОВ.

О. ИСРАПИЛОВ чыгъаргъан сурат.

Профсоюз къурумларда

Ишчи контроль иш гёре

Артдагъы заманларда, савлай уьлкебизде йимик, бизин районда да загьматчыланы ашамлыкъ ва промышленный маллар булан таъмин этивде, оланы яшавлукъ талапларын кютювде айрада уллу четимликлер тувулунгъанлыгъы белгили. Аслу гьалда шону булан байлавлу болуп, СССР-ни Оьр Советини 18-нчи майда 1989-нчу йыл чыгъарылгъан Указы булан профсоюзланы ишчи контролю гьакъдагъы положение тасдыкъ этилген. Айтагъаным, ишчи контролёрлар къуллукъланы кютюв тармакъда законланы бузувлагъа, алывчуланы алдатывлагъа, малланы, продукталаны яшырывлагъа, шолар булан савдюгерге, материал байлыкъланы пуч, тас этивлеге, шолай да оьзге социалист еслигине сувукъ къол сугъувлагъа къаршы ябушув юрютювде гёрмекли роль ойнамагъа тарыкълар.

Биз геттен йылны уллагъынза районда профсоюз къурумларда ишчи контролёрланы тамгъан, оланы тасдыкъ этив...

ашамлыгъыны, яшавлукъ къуллукъланы кютювню 105 предприятиеси бары да тармакъланы профсоюзларында болдурулгъан ишчи контролыну 41 комиссиясына бегетилди. Ишлерибиз шолай къыставуллу экенлигине де къарамайлы, 1989-нчу йыл агропромышленный комплексни профсоюз къурумларыны ишчи контролёрларыны гючю булан 18 тергев оьтгерилди. Шону натижасында 6 ерде маллар яшырылгъаны, 2 ерде чегив алатлар бузукъ ишлейгени, 4 ерде алывчулардан артыкъ акъча алынгъаны, 6 тюкен тийишли заманында ачылмагъаны аян болду. Ишчи контролёрланы ва халкъ депутатларыны юрт Советлерини даимлик комиссияларыны членлерини талабына гёре сатыв-алыв тармакъны 4 къуллукъчусу жавапгъа тартылды.

Амма не хайыр, районда-гъы тюкенлени, столовыйлени, кафелени, яшавлукъ талапланы кютеген предприя-...

сынав, активлик якъдан акъсайлар, тергев этивню ёлларын ва къайдаларын олар осал билелер. Профсоюз къурумланы планларында алданокъ гёз алгъа тутулгъан чаралар булан оланы чалышыву гьар гюнлюк ва асувлу ишге бакъдырылмай.

Муна шону гьисапгъа алып, районну профсоюз комитети оьзюню бютюн гьаракатын ишчи контролёрланы сынавун, билимлерин толумлашдырывгъа къыйышывлу жанландырды. Ачыкъ этип айтса, геттен йылны декабрь айында ишчи контрольну 6 члени ва бу йылны январында комиссияланы 6 члени Дагоблсовпрофну ягъындагъы курслагъа охумагъа йиберилди. Ондан къайры да, бираз алда биз ишчи контрольну комиссияларыны председателлери булан семинар-генгеш оьтгердик. Шонда АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну райкомуну, халкъ контроль комитетини, прокуратураны...

рыкъ. О беш адамны къуршай ва ишчи контролёрланы гьаракатын ёрукълашдыра, тюкенчилени, столовыйланы, халкъны яшавлукъ талапларын кютеген предприятиелени ёлбашчыларыны гьисап беривлерине тынглай. Мисал учун, бу йылны январь айында инспекция районну потребкооперациясыны жамиятны сатыв-алыв къуллукъларын кютювню камиллешдиривге байлавлу чалышывун тергеди. Шону гьасиллери КПСС-ни район комитетини бюросунда ва пайшиклени вакиллерини жыйынында арагъа салынып ойлашынды.

Шогъар да къарамайлы, биз оьзюбюзню ишибизде кёп санавдагъы кемчиликлеге ёл берилегенликни яхшы кюйде англайбыз. Префсоюзну райкомуну къурумчулукъ гьаракатыны даражасын, ишчи контрольну таъсирин артдырывгъа байлавлу болуп, ВЦСПС алгъа салгъан талаплагъа жавап бермей. Шону гёз алгъа тутуп, АПК-ны...

Алдынлы савунчуланы слёту

СЫНАВЛУЛАР СЫР ЧЕЧЕ

Артдагъы гюнлерде Магьачкъалада оьтгерилген сют савувну усталарыны республика клубуну членлерини жыйынны ортакъчылары «Гьайванчылыкъ продукталар неге аз бола?» деген суалны айланасында лакъырлашды. Лакъырлашывну шо клубну советини председатели, Къызлар районда «Алгъа» деген совхозну алдынлы савунчусу Раиса Матика гиришив сёзю булан башлады.

— Бизин клубгъа «3 мингчилер» деп айта, — деди ол. — Тек клубну членлерини арасында оьзлеге бегетилген сыйырланы гьарисинден йылда 4 минг кило, ондан да артыкъны савагъанлар да бар. Гетген йыл шолай гьасиллери булангъыланы санаву 4-ге етише эди. Бу гезик буса дагъы да бирев къошулгъан. Гьар сыйырдан 3 минг килодан артыкъ сют алагъанланы санаву буса онлар булан арта. Шо бизин бек къувандыра. Клубну мурады да оьзлеге инанылгъан сыйырлардан кёп сют савагъанланы сынавун савлай республикагъа яймакъ, оланы гьасиллерин, шо гьасиллерден ругьланып чалышагъанланы сыдраларын бирден-бир де артдырмакъ. Натижаларыбыз ташдырагъаны йимик, биз белгиленген муратгъа етишебиз.

Сонг ол, республиканы гьайванчылыгъыны гьалын гёзден гечирмек учун, Дагъыстанны Пачалыкъ агропромуну председателини заместители Б. Р. Къасымовгъа сёз берди. Ону гьакъыкъатгъа асасландырылгъан мисалларындан белгили болгъаны йимик, он экинчи бешйыллыкъны оьтген дёрт йылыны ичинде республикада гьайванчылыкъ тармакъны оьсдюрювге 54 миллион манат харжлангъан. Лап да аслусу — 18 минг гьайвангъа гьалиги артгъан талаплагъа жавап береген кюйде биналар къурулгъан, отлавлукълар камиллешдирилген. Алынагъан продукталаны сан яны учун да хыйлы чаралар гёрюлген.

Натижада оьтген вакътини ичинде пачалыкъгъа гьайван ва къуш эт сатыв 26 процентге, сют сатыв 19 процентге артгъан. Сатылагъан гьайванланы гьарисини орта авурлугъу да 32 килогъа къолайлашгъан. Шону булан янаша бир-бир хозяйстволарда гьар сыйырдан алынагъан сютню къадары да яхшылашгъан.

публиканы айры-айры районларыны, хозяйстволарыны гьайванчылары топлагъан сынав муна шону ташдыра.

Тюзю, оьзлеге берилген инамлыкъгъа лайыкълы колхозлар, совхозлар, юрт хозяйство предприятиелер аз тюгюл. Сют савувну усталарыны республика клубуну членлерини санаву йылдан-йыл артып тербейгенлик де шону гертилей. Гьали шо клубну членлери уьчюнчюлей жыйылгъан.

Гетген йылны да, бу йылны да арасында шо клубгъа 200 янгы член къабул этилген. Шоланы 67-сине сют савувну биринчи даражалы устасы деген, 76-сына экинчи, 57-сине де уьчюнчю даражалы устасы деген атлар берилген. Шолай абурлу атгъа лайыкълы болмагъа тийишлилер дагъы да бар.

Инг де агьамиятлысы — «3 мингчилени» клубу «4 мингчилени» клубуна айланып барагъанлыкъ. Бугюнлерде шо дазудан оьтгенлени санаву республикада кёп тюгюл. Буса да тергевню тарта. Ачыкълашдырып айтгъанда, Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну алдынлы савунчусу Минахан Шихмурзаева оьзюне бегетилген 14 сыйырны гьарисинден гетген йыл 4132 кило сют савгъан. Ону иш ёлдашы Умияхан Хангишиева да гьар сыйырындан 4097 кило сют алгъан.

Эсгерилген районда «Ботаюрт» совхозну алдынлы савунчусу Мариям Кумачева да оьзю къуллугъун кютеген 17 сыйырны гьарисинден план булан белгиленген 2550 килону ерине гетген йыл 4110 кило сют савгъан. Сют савувну усталарыны республика клубуна бу совхоздан 17 савунчу членликге алынгъанлыкъ да хыйлы затны англата. Савлай райондан буса шо клубгъа членликге 46 савунчу къабул этилген.

«4 мингчилени» гьакъында айтагъанда оьзюне тапшурулгъан 36 сыйырны гьарисинден гёз алгъа тутулгъан 2500 килону орнуна 4191 кило сют савгъан Къаягент районда «Къаягент» совхозну савунчусу Фатима Алиева, 16 сыйырны гьарисинден 4003 кило сют алгъан Гуниб районда О. Чохскийни атындагъы колхозну савунчусу Айшат Давутова ёлдашланы да эсгермеге тийишли.

Тек не хайыр, республика-...

Хунзах, Гьайдакъ районланы бир-бир хозяйстволарыны фермаларындагъы гьал кимни де ичинбушдуражакъ.

Лак районда савун гьайванлар 4 мингге ювукъ тюгюл ёкъ. Санавуну азлыгъына да къарамайлы, шолагъа да адамшавлу къуллукъ етишмей. Мунда гьар сыйырдан гетген йыл савулгъан сют 1000-ге гьаран етише. Тюзю, гьар сыйырдан йылда 6 юз килодан къайры сют алмайгъан хозяйстволар да бар. Неге тюгюл, гьайванлагъа таман чакъы емлер, къуллукъ етишмей. Къаравну осаллыгъындан сыйырлар къышдан гётерим болуп чыгъа.

Тарумов райондагъы гьал да шондан онча къалышмай. Бир-бир фермаларында савулагъан сыйырлар аркъаларына ерли шапырангъа батып тура. Къарагъанда, заман мунда 20-нчы йылланы даражасында токътагъан деп эсинге геле. Хозяйстволаны башчылары, специалистлери бары да айыпны ижарачылагъа салып къутулма сюе. Пайда бермейген ижара кимге тарыкъ?

Чыгъып сёйлеген Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну савунчусу Минахан Шихмурзаева, Къызлар районда Дагъыстан мелиорация-сынав станцияны савунчусу Элмира Шамилова, Сергокъала районда «Сергокъала» совхозну савунчусу Патимат Магьамматова, Къызылюрт районда «Совет Армия» деген совхозну савунчусу Хадижат Омарова, Гуниб районда О. Чохскийни атындагъы колхозну савунчусу Айшат Давутова, АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну обкомуну председатели А. Къапланов ва оьзге ёлдашлар да республиканы гьайванчылыкъ тармагъында топлангъан бай сынавну, айрокъда сют савувда етишилген уьстюнлюклени яйывгъа, къаршылашагъан кемчиликлени тайдырывгъа байлавлу пикруларын айтды, жыйынны ортакъчыларыны тергевин тартардай таклифлер берди.

Ахырда сыйырлардан кёп сют савмакъ учун гетген йыл республиканы хозяйстволарыны, айры-айры савунчуларыны арасында юрюлген ярышны алдынлыларына къыйматлы савгъатлар тапшурулду. «3 мингчилени» республика клубуна янгы членлер къабул этилди.

Жыйында КПСС-ни обко-...

Оьз мухбирибиз А-К. Залимханов Къаягент райондан билдире

Абурлу ишчи

Къурбан Рамазанов «Къаягент» деген ремонт-техника предприятиеде загьмат тёгегенли хыйлы йыллар бола. Буссагьатгъы вакътиде слесарь болуп ишлесе де, гьар абатда дегенлей гьажатлы болагъан тюрлю-тюрлю четим касбуланы ол тындырыкълы кюйде билмейгени ёкъдур деп ташдырмагъа ярай.

Предприятиени коллективи он экинчи бешйыллыкъны ахырынчы йылыны оьтген вакътисинде гёз алгъа тутулгъан планланы бары да якъдан артыкълыгъы булан толтургъан. Къолда этилген муна шо бир къадар уьстюнлюклерде къайратлы гьаракаты булан адамланы арасында абур къазанмагъа бажаргъан Къ. Рамазановну да аслам къошуму бар.

Сынавлу специалист производствода намуслу кюйде ишлейгени йимик, предприятиени, савлай Янгыкъаягент юртну жамият яшавунда да актив ортакъчылыкъ эте. Халкъ депутатларыны Къаягент район Советине депутат этилип ол кёп керенлер сайлангъан. Къ. Рамазанов яш ремонтчулагъа насигьат беривчю гьисапда да танывлу

Гьаракаты яхшы

Къыш айларда районну Коопзаготпромторгуну къуллукъчуларыны ишлери гюзде йимик онча къыставуллу болмайгъаны белгили. Амма эсгерилген предприятиени директору Магьаммат Алиев де айтгъанлай, туврадан-тувра борчларын намуслу кюйде кютмеге белсенсе, къачан да этмеге ишлер табулмай къалмай.

Шону гьисапгъа алып, Коопзаготпромторгну коллективи, бу йылны биринчи кварталыны тапшурувларын болжалдан алда яшангъа чы-...

районда да загьматчыланы ашамлыкъ ва промышленный маллар булан таъмин этивде, оланы яшавлукъ талапларын кютювде айрада уллу четимликлер тувулунгъанлыгъы белгили. Аслу гьалда шону булан байлавлу болуп, СССР-ни Оьр Советини 18-нчи майда 1989-нчу йыл чыгъарылгъан Указы булан профсоюзланы ишчи контролю гьакъдагъы положение тасдыкъ этилген. Айтагъаным, ишчи контролёрлар къуллукъланы кютюв тармакъда законланы бузувлагъа, алывчуланы алдатывлагъа, малланы, продукталаны яшырывлагъа, шолар булан савдюгерге, материал байлыкъланы пуч, тас этивлеге, шолай да оьзге социалист еслигине сувукъ къол сугъувлагъа къаршы ябушув юрютювде гёрмекли роль ойнамагъа тарыкълар.

Биз гетген йылны узагъында районда профсоюз къурумларда ишчи контролёрланы танглав, оланы тасдыкъ этив, алда токътагъан муратланы, гьалиги шартларда чалышывну къурувну къайдаларын англатыв йимик къурум масъалалар булан машгъул болдукъ. Гьакъыкъатда, райондагъы сатыв-алывну, жамият предприятиеси бары да тармакъланы профсоюзларында болдурулгъан ишчи контрольну 41 комиссиясына бегетилди. Ишлерибиз шолай къыставуллу экенлигине де къарамайлы, 1989-нчу йыл агропромышленный комплексни профсоюз къурумларыны ишчи контролёрларыны гючю булан 18 тергев оьтгерилди. Шону натижасында 6 ерде маллар яшырылгъаны, 2 ерде чегив алатлар бузукъ ишлейгени, 4 ерде алывчулардан артыкъ акъча алынгъаны, 6 тюкен тийишли заманында ачылмагъаны аян болду. Ишчи контролёрланы ва халкъ депутатларыны юрт Советлерини даимлик комиссияларыны членлерини талабына гёре сатыв-алыв тармакъны 4 къуллукъчусу жавапгъа тартылды.

Амма не хайыр, райондагъы тюкенлени, столовыйлени, кафелени, яшавлукъ талапланы кютеген предприятиелени ишин анализ этип къараса, ерлерде ишчи контрольну таъсирли чалышыву болдурулмагъанлыгъына талчыгъасан. Гёрюлеген чаралар заманны талапларына жавап бермей. Шону инг де аслу себеби ишчи контролёрлар рын ва къайдаларын олар осал билелер. Профсоюз къурумланы планларында алданокъ гёз алгъа тутулгъан чаралар булан оланы чалышыву гьар гюнлюк ва асувлу ишге бакъдырылмай.

Муна шону гьисапгъа алып, районну профсоюз комитети оьзюню бютюн гьаракатын ишчи контролёрланы сынавун, билимлерин толумлашдырывгъа къыйышывлу жанландырды. Ачыкъ этип айтса, гетген йылны декабрь айында ишчи контрольну 6 члени ва бу йылны январында комиссияланы 6 члени Дагоблсовпрофну ягъындагъы курслагъа охумагъа йиберилди. Ондан къайры да, бираз алда биз ишчи контрольну комиссияларыны председателлери булан семинар-генгеш оьтгердик. Шонда АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну райкомуну, халкъ контроль комитетини, прокуратураны вакиллери, райисполкомну ич ишлер бёлюгюню начальниги чыгъып сёйледилер.

Ишчи контрольну чалышывун жанландырывда гетген йылны ахырларында яратылгъан ону район инспекциясы аслу роль ойнамагъа тагьаракатын ерукълашдыра, тюкенчилени, столовыйланы, халкъны яшавлукъ талапларын кютеген предприятиелени ёлбашчыларыны гьисап беривлерине тынглай. Мисал учун, бу йылны январь айында инспекция районну потребкооперациясыны жамиятны сатыв-алыв къуллукъларын кютювню камиллешдиривге байлавлу чалышывун тергеди. Шону гьасиллери КПСС-ни район комитетини бюросунда ва пайшиклени вакиллерини жыйынында арагъа салынып ойлашынды.

Шогъар да къарамайлы, биз оьзюбюзню ишибизде кёп санавдагъы кемчиликлеге ёл берилегенликни яхшы кюйде англайбыз. Префсоюзну райкомуну къурумчулукъ гьаракатыны даражасын, ишчи контрольну таъсирин артдырывгъа байлавлу болуп, ВЦСПС алгъа салгъан талаплагъа жавап бермей. Шону гёз алгъа тутуп, АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну райкому тезликде яшавгъа чыгъармакъ учун мекенли чаралар белгилеген.

Къ. КЪАЙЫРОВ,
АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну Къаягент райкомуну председатели.

ларындан белгили болгъаны йимик, он экинчи бешйыллыкъны оьтген дёрт йылыны ичинде республикада гьайванчылыкъ тармакъны оьсдюрювге 54 миллион манат харжлангъан. Лап да аслусу — 18 минг гьайвангъа гьалиги артгъан талаплагъа жавап береген кюйде биналар къурулгъан, отлавлукълар камиллешдирилген. Алынагъан продукталаны сан яны учун да хыйлы чаралар гёрюлген.

Натижада оьтген вакътини ичинде пачалыкъгъа гьайван ва къуш эт сатыв 26 процентге, сют сатыв 19 процентге артгъан. Сатылагъан гьайванланы гьарисини орта авурлугъу да 32 килогъа къолайлашгъан. Шону булан янаша бир-бир хозяйстволарда гьар сыйырдан алынагъан сютню къадары да яхшылашгъан.

Бу ерде шулай бир затны эсгерип къоймагъа тюше: янгы къурулушлар да, тизив ясандырывлар да, тармакъны гётермек учун харжланагъан харжлар да бажарывлуланы, гьаракатчыланы къолунда болмаса, адамшавлу пайда бермеген я бермежек. Рес... къуллугъун кютеген 17 сыйырны гьарисинден план булан белгиленген 2550 килону ерине гетген йыл 4110 кило сют савгъан. Сют савувну усталарыны республика клубуна бу совхоздан 17 савунчу членликге алынгъанлыкъ да хыйлы затны англата. Савлай райондан буса шо клубгъа членликге 46 савунчу къабул этилген.

«4 мингчилени» гьакъында айтагъанда оьзюне тапшурулгъан 36 сыйырны гьарисинден гёз алгъа тутулгъан 2500 килону орнуна 4191 кило сют савгъан Къаягент районда «Къаягент» совхозну савунчусу Фатима Алиева, 16 сыйырны гьарисинден 4003 кило сют алгъан Гуниб районда О. Чохскийни атындагъы колхозну савунчусу Айшат Давутова ёлдашланы да эсгермеге тийишли.

Тек не хайыр, республиканы бары да районларында, хозяйстволарында ишлейген савунчулар, гьайванчылар шолай чалышмай. Оланы кёплери сыйырлагъа тийишли къуллукъланы менден гетсин, есине етмесин дегенлей кюте. Тарумов, Къызылюрт, Лак районланы колхозларыны, совхозларыны, Къызлар... хозну савунчусу Хадижат Омарова, Гуниб районда О. Чохскийни атындагъы колхозну савунчусу Айшат Давутова, АПК-ны къуллукъчуларыны профсоюзуну обкомуну председатели А. Къапланов ва оьзге ёлдашлар да республиканы гьайванчылыкъ тармагъында топлангъан бай сынавну, айрокъда сют савувда етишилген уьстюнлюклени яйывгъа, къаршылашагъан кемчиликлени тайдырывгъа байлавлу пикруларын айтды, жыйынны ортакъчыларыны тергевюн тартардай таклифлер берди.

Ахырда сыйырлардан кёп сют савмакъ учун гетген йыл республиканы хозяйстволарыны, айры-айры савунчуларыны арасында юрюлген ярышны алдынлыларына къыйматлы савгъатлар тапшурулду, «3 мингчилени» республика клубуна янгы членлер къабул этилди.

Жыйында КПСС-ни обкомуну секретары З. Ф. Пулатов, ДАССР-ни Министрлер Советини Председателини биринчи заместители М. М. Абдулбасиров, Дагоблсовпрофну председатели Н. И. Ханбалаев ёлдашлар да ортакъчылыкъ этди.

Б. ГЬАЖИМУРАДОВ.

...Къ. Рамазанов яш ремонтчулагъа насигьат беривчю гьисапда да таныл...

Гьаракаты яхшы

Къыш айларда районну Коопзаготпромторгуну къуллукъчуларыны ишлери гюзде йимик онча къыставуллу болмайгъаны белгили. Амма эсгермеге [illegible] предприятиени директору Магьаммат Алиев де айтгъанлай, туврадан-тувра борчларын намуслу кюйде кютмеге белсенсе, къачан да этмеге ишлер табулмай къалмай.

Шону гьисапгъа алып, Коопзаготпромторгну коллективи, бу йылны биринчи кварталыны тапшурувларын болжалдан алда яшавгъа чыгъара туруп, бир къадар натижалагъа етишген. Уллу мюйюзлю гьайванланы, шолай да увакъ малланы терилерин сатып алывну планлары 111 — 120 процентлеге толгъан. Сонг да 3700 манатны орнуна 4348 манатгъа гён хаммал сатып алынгъан. Башгъа тюрлю ишлерде къолда этилген уьстюнлюклер де яман тюгюл.

Экономика реформа—заманны талабы

Гиччи ферманы имканлыкълары

Уьлкеде демократия генглешегенлик, аянлыкъ болдурулагъанлыкъ кёбюсю ишлени юзюн ачды. Моллукъну болдурувда буйрукъ-административ къайдалар пайда бермейгенин заман исбатлады. Гьалиден бираз алда да этни, сютню кёп болдурабыз деп, уллу гьайванчылыкъ комплекслер къурувгъа айрыча тергев бериле эди. Амма чыгъарылгъан харжлар да, «ура» тавушлар да гьасил бермеди.

Шолай «толкъунлар» Хасавюрт районну да ягъалап оьтюп гетмеген. Тек мунда агьамиятлы масъаланы чечивге ерли шартлагъа кюрчюленип, бар имканлыкъланы генг кюйде къоллап гьаракат этеген хозяйстволар да ёлугъа.

Шолай хозяйстволаны арасында «Коммунизм» совхозну эсгерме бажарыла. Боташюртлулар, аслу гьалда, овощлар оьсдюрюв булан машгъул. Памидордан, оьзге овощлардан хозяйствону загьматчылары аслам тюшюмлер къайтарма уьйренген.

Буса да хозяйствону ёлбашчыларын, жамият къурумларын, савлай коллективни бир зат къуру рази этмей тура эди. Шо да — юртда да туруп, совхозну, ерли школаны къуллукъчулары гьайванлар сакълама онгайлыкълары ёкъ саялы, акъкъатыкъны артындан шагьаргъа барагъанлыгъы. Бармай да не этсин, ерли совхозда овощлардан къайры оьзге бир тюрлю гьайванчылыкъ продукталар болдурулмай буса?

Кемчиликни алдын алмакъ учун гьалиден 6 йыл алда совхозда гиччирек ферма къурма токъташылгъан. Тюзю, башлапгъы вакътиде «янгылыкъгъа» къаршы чыгъагъанлар аз болмагъан. Сайки, минадан овощлар оьсдюрюп турагъан хозяйствода сыйырланы савма адам да табулмас, башыбызны авуртмасакъ къутулмайбызмы? Оьтген вакътини эсге ала туруп, совхозну партия къурумуну секретары М. Канаев булай хабарлай:

— Уллу къызны тою да, гиччи къызны тою да бир бола деп бизин ата-бабаларыбыз негьакъ айтмагъан. Башлапгъы вакътиде фермада загьмат тёкме рази болагъан адамланы ат минип дегенлей къыдырма тюшдю. Неге тюгюл, он йыллар булан, тынч, къыйын деп къарамай, адамларыбыз овощлар болдуруп тургъан. Бирден эки фермагъа ишлеме ким сюе дегенде, шоссагьат «мен» бараман деп атылып чыкъма сюегенлер болмажакъны биле эдик.

— Масъаланы, къыйын буса да, оьз гючлеригиз булан, ягъадан кёмексиз чечме болдугъузму?

— Озокъда, — деп жаваплады М. Канаев. — Хозяйствода гиччирек буса да гьайванчылыкъ ферма болма тарыкълыгъын англайгъанлар арагъа чыкъды...

Гьайванчылыкъ — юрт хозяйствода лап да четим тармакълардан бири болуп токътайгъанын боташюртлулар да яхшы биле. Амма тынчлыкъда моллукъ да тувулунмайгъаны, сурсат программа да чечилмейгенни олар сезмей тюгюл. Гьали, арадан заман гетген сонг, совхозда гьайванчылыкъ ферма болма тюшегенин бирев де инкар этмей.

— Сизин совхозну аслу тармагъы — овощчулукъ. Ферманы авараларь экономиканы асувлулугъун болдурувда авур юк саналмаймы? — деп сорадыкъ совхозну баш экономисти А. Арсланхановагъа.

— Тюзю, аслу тармагъыбыз ны гьайванчылыкъ булан байлавлугъу ёкъ, — деди ол, — тек гьар хозяйствода, санаву кёп болмаса да, сыйырлар сакълама тюшегенликге бир де шеклик этмеймен. Гьар юртда яшлар баву, школа, оьзге идаралар бар. Оланы акъкъатыкъ булан ерли хозяйство таъмин этмесе, ким этежек?

Биз оьзю булан лакъыр этген А. Арсланханова яш специалист. Амма ону ишлени юрютювню заманны талапларына къыйышывлу этип кютме къаст этегенлиги разиликни тувдура. Айтагъаныкъ, имканлыкълары да, шартлары да бола туруп, хозяйстволарында сыйырлар сакъламас учун юз тюрлю, минг тюрлю «себеплер» табагъан ёлбашчылар булан къаршылашма бажарыла. Гертиси, артдагъы вакътиде гьар хозяйствода гиччирек ферма болма тюшегенликге ачыкъдан-ачыкъ къаршы чыгъагъанлар болмай. Буса да, бажарыла туруп, авараны башына алма сюймейгенлер ёкъ тюгюл.

— Ферма сизин хозяйствогъа не бере? — деп сорадыкъ совхозну партия къурумуну секретары М. Канаевге.

— Мен соравну бираз башгъа кюйде салмакъны тийишли гёремен, — деди ол. — Демек, ферма совхозгъа тюгюл, юртлулагъа не пайда бере? Оьрде экономистибиз Аида айтып гетгени йимик, яшлар бавунда, школада акъкъатыкъ булан тувулунагъан масъалалар толу кюйде чечилген деп айтма бажарыла. Биз гьали район къурумлагъа барып, фондлар тилей юрюмейбиз. Пачалыкъгъа токъташдырылгъан къадардагъы продукцияны тапшургъан сонг, къалгъанын оьз талапларыбызгъа харжлайбыз...

Совхозда ферма булан байлавлу бир тюрлю документлер булан биз де таныш болдукъ. Демек, гетген йыл план булангъы 70 тоннаны ерине пачалыкъгъа 97,9 тонна сют сатылгъан. Сют болдурувну планы 100 тонна болгъан. Гьакъыкъатда 111 тонна болдурулгъан. Гьисаплар исбатлайгъаны йимик, пландан артыкъ болдургъан продукцияны боташюртлулар оьзлер пайлагъан. Дагъы да бир санав. Ферманы къуллукъчулары оьтген йыл план булангъы 46 минг 593 манатны орнуна 47 минг 913 манатны къадарында продукция болдургъан.

Буса да фермада бар бары да имканлыкълар толу кюйде пайдаландырыла деп айтма бажарылмай. Гьали фермада 100 уялу мюйюзлю гьайван бар. Олардан 43-ю сыйырлар. Гьайванчыланы арасында Юсуповаланы яхшы абуру бар. Мадина къызы Жамиля булан сыйырланы савагъандан къайры да, уланлары Ханпаша, Камилпаша, Абдулгьалим фермадагъы къуллукъланы кюте.

— Юртдагъы школаны битдирген сонг, фермагъа анамны къырыйына сыйырланы савуп да, бузавлагъа къарап да бола эдим. Арадан бир нече йыллар оьтюп тура, тек танглагъан касбумну алышдырма сюймеймен. Нечакъы къыйын буса да, алдымда токътагъан борчну намусум булан кютме къаст этежекмен...

— Сизин агьлюню членлери ферманы ижарагъа алма сюймейми, о гьакъда ойлашмагъанмысыз? — деп сорадыкъ М. Юсуповагъа.

— Билемисиз, — деди ол. — ишге эртен къара тангдан гелип, геч болгъанда уьйге къайтабыз. Янгы къайдаланы гьакъында газетде язылып эшитгенбиз, фермада арабызда лакъыр да этген эдик. Амма ферманы специалистлери шо къайда сизге пайда бермежек деп къоркъутуп къойду. Ким биле хари, балики пайдасы ёкъдур...

Бизин лакъырыбызда совхозну партия къурумуну секретары да ортакъчылыкъ эте эди. Биз гьайванчылагъа специалистлерден ким шолай айтгъанын билме сюйгенде, тюзевлю жавап алып болмадыкъ. Кюйге къарагъанда, зоотехник Б. Магьмутовгъа, ветврач Ш. Агьматовгъа янгы къайда тарыкъ тюгюлдюр? Янгылыкъны къолламай турмакъ рагьатдыр? Шолай эсгерегеникни себеби де бар. Ахшамгъы савунда специалистлерден бирев де ёкълугъу тамаша тиймейми? Ондан къайры да, савунчулар сютню майлылыгъын чыгъарагъан кюйге рази тюгюл.

— Гетген йыл да, бу йылны башындан оьтген эки айны ичинде де сют савувда планларымны толтура гелемен, — деди савунчу Роза Мисирова.

Бир къолдан 20—25 сыйырны савма тынчмы? О гьакъда совхозну ёлбашчылары ойлашмайгъангъа ошай. Бизин алышдырма да адам табулмай. Гетген йыл бир ай отпускагъа чыкъгъанда орнумда 5 адам алышынды...

Боташюртлуланы фермада болдурагъан продукцияны санавун ва сан янын артдырма яхшы имканлыкълар бар. Оланы тийишли даражада къолламакъ учун специалистлени жаваплылыгъын артдырма тарыкъ.

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

Музыкагъа гьасиретлер

Первомайское юртда ерли «Каспий» совхозну ёлбашчыларыны сиптечилиги булан музыка школаны филиалы ачылгъан. Онда ишчилени, къуллукъ агьлюлени 56 яшы фортепиано, баян, аккордеон сокъмагъа ва музыка грамотаны кюрчюлерине уьйренелер. Хас предметлени оьр квалификациясы булангъы дарс беривчюлер А. Алибеков, М. Ильясов, шолай да яш специалист А. Исмайылова юрютелер.

Арадан оьтген къысгъа болжалны ичинде учителлер музыканы гьайран дюньясын сюймеге уьйретгенлигини яхшылыгъындан хыйлы-хыйлы пагьмулу яшлар арагъа чыкъгъан. Айырып айтса, Альбина Аммаеваны, Райсат Къурбанованы, Магьаммат Алиомаровну, Мурат Ильясовну, Руслан Гьамзатовну, Калимат Омарованы ва оьзгелерин шолайлардан санамагъа ярай. Оланы кёплери школаны тамамлагъан сонг оьр ва орта музыка охув ожакъларда билимлерин толумлашдырмагъа хыял этелер.

ШКОЛА ЯШАВУ

Гьайы этилмей

Гьали-гьалилерде Къызылюрт шагьардагъы 4 номерли орта школаны учителлерини коллективини арасында учителни яшав-туруш гьалы нечиклир, оланы гьайы этилеми деген ёрукъда ачыкъ лакъыр болду. Шонда школаны бары да учителлери дегенлей ортакъчылыкъ этди. Шагьарларда яшайгъан учителлеге кёп зат тарыкъмы? Озокъда, биринчилей, — гьар гюн тарыкъ болагъан увакъ-тюек малланы тюкенде болмакълыгъы.

Оьзлени къыйыны-тынчы гьакъында айта туруп, 4 номерли орта школаны учительницасы Х. Магьамматова булай деди:

— Аз-маз затлагъа да сав шагьарны айланып излемеге тарыкъ бола. Мисал учун, шекер, май ва башгъа увакъ малланы тапмагъа болмайбыз. Шону гьайын бизин школаны профсоюз къуруму да этмей. Олай болгъан заманда, учителлени гьайын ким этме герек? Бир-бир шагьарларда учителлени къуллукъларын кютеген тюкенлер де бар деп англагъанман. Бизин шагьарда буса гьалиге шолай тюкен ёкъ. Яшларыбызгъа тарыкъ болагъан опуракъ ва башгъа тюрлю затланы да савдюгерчилени къолундан алмагъа борчлу болабыз. Къыт маллагъа бакъгъан якъда да бизин учителлени ёнкютюп турмай. Мисал учун, 50 адамдан бирибизге тюгюл, талон тюшмей къала.

Гертилей де, Магьамматова айтагъан тюз. Мисал учун, шагьардагъы акъкъатыкъ маллар сатагъан тюкенлеге сют сагьат 10-11-де гелтириле. Шо сют аз заманны ичинде таланып битип де къала. Учителлер буса шо заман аслу гьалда дарсда болалар. Сют алмакъ учун, ишге бармай сав гюн тюкенни алдын сакъламагъа тюше.

Школаны директору Т. Акъайчикова тарыкъ малланы етишмейгенлигине гёре булай таклиф эте:

— Оьзге къурумларда йимик, учителлер учун шагьарда айрыча тюкен болмагъа герек. Этге, бишлакъгъа, унгъа ва башгъа ашамлыкъ маллагъа гьар айда учителлеге айрыча талонлар бериле буса яхшы болар эди. Сонг да, шагьаргъа гелген къыт маллар ишчилеге йимик учителлеге де тенг пайланагъан кюйню этмеге герек. Дагъы егъесе, учителлер тарыкъ маллардан магьрюм къала.

Шо масъалаланы гьакъында учителлени шагьар конференцияларында да, жыйынларында да кёп керенлер айтылгъан. Бугюнге ерли шо масъалалар бириси де яшавгъа чыгъарылмагъан. Сёз сёз кюйде къалып, этилеген иш гёрюнмей.

Бираз алдынларда Къызылюрт шагьар исполкомда учителлени уьюн къурмакъ деген масъала арагъа чыкъгъан эди. Шо уьйде ишге башлап гелген яш учителлени ерлешдирмеге гёз алгъа тутулгъан эди. Амма гьалиге ерли шо уьй къурулмагъа да башланмагъан. Бугюн Къызылюрт шагьарда юзден де кёп учитель, турма ери ёкъгъа гёре, квартир тутуп яшай. Заводланы ишчилери 2 — 3 йылны ичинде квартирлер ала буса, учителлер 10 йылланы узагъында квартирге къарамагъа борчлу болалар.

Яш наслуну тарбиялавда ва охутувда мекенли уьстюнлюклеге етишмек учун бугюнгю учитель гьар-бир янындан парахат болмагъа, тарыкъ маллар булан таъмин этилмеге герек. Гьар-бир затны ойлашып турагъан учитель юреги булан оьзюню ишине тюшюнюп ишлеп болар десе инанмагъа болмайман.

И. ГЬАЖИЕВ.

ПРОИЗВОДСТВО БРИГАДАЛАРДА

Охувчу яшлардан къурулгъан бригадаланы членлери ерли хозяйстволагъа ем базаны болдурувда яхшы кёмек эте. «Хамаматюрт» совхозгъа юртдагъы эки де школада къурулгъан производство бригадалар, ем чювюннюр оьсдюрюп, жамият гьайванлагъа югъунчлу емлер болдура. Эсгерилген коллективлеге бажарывлу педагоглар Руслан Адамов ва Рашитхан Ногъаев ёлбашчылыкъ эте.

Гетген йыл охувчулар 860 тонна ем чювюннюр болдургъан. Шо да планда токъташдырылгъанындан эсе артыкъ. Эки де школада къурулгъан производство бригадаларда 40-дан да артыкъ охувчу загьмат тёге. Загьмат бригадаларда чыныкъгъан яшланы кёплери ерли хозяйствогъа ишлеме тюше. Шогъар гёре совхозда тюнегюнгю охувчулардан къурулгъан бригадаланы членлерини санаву арта. Совхоз яшлагъа Т-40 маркалы трактор берген. Ишлени вакътисинде охувчулагъа тегин аш бериле, специалистлер олар булан дарслар да оьтгере.

Каникулланы вакътисинде буса охувчулар къужурлу экскурсиялагъа бара. Харжланы совхоз тёлей. Бу йыл юртну охувчулары 24 гектарда къыйматлы оьсюмлюкге къуллукъ этежек.

Спорт Спорт

Дагъыстанны халкъларыны спартакиадасы

Дагъыстанны халкъларыны 31-нчи йайлыкъ Спартакиадасы, республика къурулгъанлы 70 йыл тамамлангъанына багъышлана. Ону аслу мурады — спортну пропаганда этив булан физкультурагъа болгъан чакъы кёп къадарда адамланы къуруш...

...ны спорткомитетини вымпеллери, дипломлары булан савгъатланажакъ.

Спартакиаданы чемпионлары ва призёрлары эсделик савгъатлагъа, сыйлы дипломлагъа ес болажакълар.

90 килограм авурлукъларда, биринчиликни алды.

• • •

Боксдан Мариупольда оьтгерилген Бютюнсоюз ярышларда профсоюзланы спортсменлери ёлукъду. Биринчи ва...

Жинаятчылыкъгъа къаршы ябушув—бютюн халкъны иши

БИРИГИП ИШ ГЁРЕЙИК

Хасавюрт районлагъы «Къуруш» совхозну коллективини алдында, РОВД-ни начальниги, милицияны подполковниги А. Арзулумов, 1989-нчу йылда жамият низамны ва социалист законланы якълавда органлар этген ишини гьакъында доклад этди.

Загьматчыланы шо ёрукъдагъы юрюлген иш булан таныш эте туруп, докладчы оьзюню сёйлевюнде законланы къоруп сакълавну ва правовой низамны камиллешдиривню масъаласын, районну партия къуруму, даим тергевню тюбюнде сакълайгъанын эсгерди.

РОВД-ни иш гёрювюнде аянлыкъны генглешдиривге тергев бир къадар артгъан. Загьматчы коллективлени, жамият къурумлар булан байлавлукъда иш гёрювюне айрыча агьамият берилген. Законланы бузулувуну алдын алывну ёрукълашдырмакъ муратда адамланы арасында профилактика ишлени юрютювню комплекс къайдалары къоллана.

Доклад санавлар ва герти фактлар булан толумлашдырылды. Ачыкъ этип айтгъанда, паспорт режимни бузгъан ватандашлагъа къаршы 700 протокол язылгъан. Ичкиге амракъ 8 адам гёнгюллю кюйде аврувундан сав этдирмек учун профилакторийлеге бакъдырылгъан. Гиччи жинаятчылыкъ ишлери саялы 138 адам жавапгъа тартылгъан.

Социалист законланы ва жамият низамны беклешдиривню гьакъында айта туруп, милицияны начальниги гёрюлген чаралар, этилген иши булан разилешип къала десек дурус болмас. Жинаятчылыкъ ишлер кемимей. Шо да ишде янгы ва асувлу къайдаланы ахтармагъа ва танламагъа борчлу эте.

1988-нчи йыл булан тенглешдиргенде умуми жинаятчылыкъ 25,7, ахтарыв ишлени къадары буса 37,3 процентге кёп болгъан. Оьтген йылгъы 36 жинаятчылыкъ ишни уьстю ачылмагъан.

Ичкичиликни кюрчюсюнде адамланы савлугъуна, яшавуна къоркъунчлу гьаллар артып тербей. Эсиргенлер салынагъан уьйге 356 адам етишдирилген. Муцалавул, Эндирей, Кокрек, Темиравул юртланы ватандашларыны ягъындан низам кёп бузула.

Жамият низамны къоруп сакълав— бютюн халкъны иши. Районну юртларында шону учун чакъда-чакъда правовой англавланы генглешдирмек муратда, жыйынлар оьтгерив мердешлене. Шо да оьз натижаларын бермей къоймай. Бир-бир юртларда, гертиден де, низам къолайлашгъан. Къазбек, Сивух, Чагъаротар, Хамавюрт, Темиравул, Къарланюрт, Покровский, Ботаюрт ва оьзгелеринде профилактика ишлени таъсири арта. Буса да, районну саплай алгъанда, къувунлу гьал сакълана. Яхсай, Кёстек, Бамматюрт, Османюрт, Боташюрт юрт Советлерде жамият низамны бузгъанлагъа къаршы мекенли чаралар гёрмеге тюше.

Социалист байлыкъларын къоруп сакълавда идаралар-да, къурумларда, колхозларда, совхозларда да кёп кемчиликлеге ёл бериле. Талавурчулар пачалыкъгъа 51168 манатны оьлчевюнде зарал гелтирген. Гьалиге ерли шону 46849 манаты тюгюл пачалыкъгъа къайтарылмагъан. Дагъысын айтмагъанда, янгыз райпода 8 жинаятчылыкъ болгъан.

Промышленный ва юрт хозяйство маллар булан савдюгерчилик этив де гюн сайын терсее. Артыкъ багьалагъа сатып, ватандашланы талайгъаны саялы, оьтген йыл районда 22 адам жавапгъа тартылгъан. Савдюгерчилени сатыв-алыв базаланы, тюкенлени къуллукъчулары булан тилбирчиликде иш гёрегенини алды гьали де алынмагъан. Шогъар да къарамайлы, савдюгерчиликни алдын алывну гьайын этмекни загьматчы коллективлер, жамият къурумлар оьзлени борчу гьисапламайгъаны ачыкъ гёрюне.

Гьакъылбалыкъ болмагъанланы арасында къаршылашагъан жинаятчылыкъ ишлени алдын алывуну нечик уллу агьамияты барлыгъын докладчы айрыча эсгерди. Шо гьакъда айта туруп, ол партия, профсоюз, комсомол къурумланы, учитель коллективлени, агьлюню алдында токътагъан жаваплылыкъны ва талаплылыкъны артдырмагъа тюшегенине де тынглавчуланы тергевюн бакъдырды. Неге тюгюл, гьали районда оьрюм яшланы санаву 42 мингден де айлангъан. Демек, районну гьар экинчи ватандашы гьакъылбалыкъ болмагъан оьрюм яшлар. Оланы къаравсуз, оьзбашына къоягъанлыгъындан да кёп четимликлер тувулуна. Милицияда учётгъа алынгъанларыны санаву 116-гъа етишген, шоланы кёбюсю охувчу яшлар.

Янгыртып къурувну чалтлашдырывда илму-техника прогрессни имканлыкъларын толу пайдаландырывгъа айрыча ер берилгени белгили. Ёлларда юрюшню низамын бузмай, хатабалагьланы алдын алывда ГАИ-ни къуллукъчуларына да мекенли чаралар гёрмеге тюше. Неге тюгюл, оьтген йыл ёллардан юрювню низамын 7581 адам бузгъан. Автомашинлеге ичип мингени саялы, 53 адамны шагьатнамасы чыгъарылып алынгъан.

Ёлдаш А. Арзулумов оьзюню ёлугъувунда кемчиликлени гьакъында хабарлай туруп, Къуруш юртда да социалист законланы ва жамият низамны къоруп сакълавдагъы къувунлу гьалны къолайлашдырмакъ учун мекенли чаралар гёрмесе болмайгъаны гьакъда айтды. Неге тюгюл, оьтген йыл Къурушдан да эсиргенлени салагъан уьйге «ял алмагъа» 8 адам етишдирилген, етти жинаятчылыкъ иш болгъан, 10 адам закон булан жавапгъа тартылгъан. Шо буса ерли партия, комсомол къурумланы, хозяйствону башын тутгъан ёлбашчыланы терен ойлашдырмай.

Умуми кюйде алгъанда, гьал къувунлу къала. Шону учун милицияны начальниги тынглавчуланы актив кёмек этме чакъырды.

Жыйынны ахырында А. Арзулумов соравлагъа жаваплар къайтарды.

И. МУРАТОВ,
Къуруш юрт.

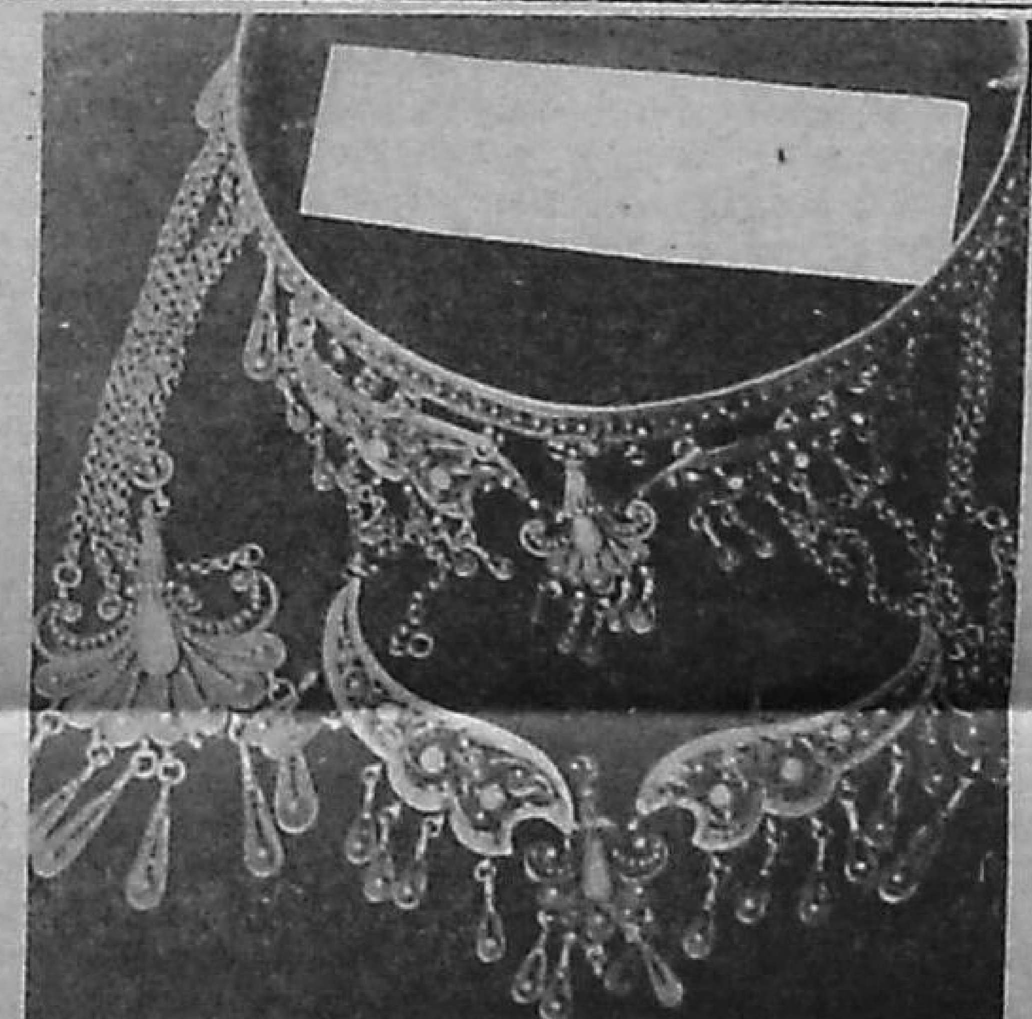

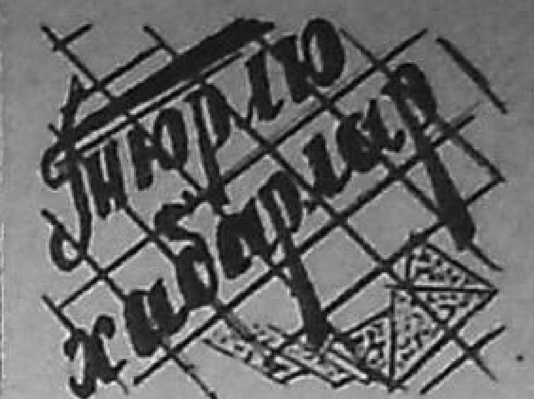

ГИННЕСНИ КИТАБЫНДАН

Буссагьатгъы вакътиде Чилидеги Сан-Антонио шагьарда яшайгъан (1925-нчи йыл тувгъан) Леонтина Альбина дюньяда лап да кёп яшлы ана экени токъташдырылгъан. Ол 1981-нчи йыл 55-нчи яшны тапгъан. Леонтина Альбина беш керен уьчер яш (барысы да уланъяшлар), къалгъанлары 40 яшы (24-вю уланъяш 16-вы къызъяш). Ону 11 яшы ер тербенгенде хатабалагьдан оьлген.

• • •

Дюньяда лап да уллу автомобиль предприятие Гюнбатыш Германияны Вольфсбургдагъы «Фольксвагенверк» гьисаплана. Онда 65 минг ишчи ва къуллукъчу загьмат тёге ва гьар гюн 4000 автомобиль чыгъара.

• • •

Капиталист дюньяда лап да кёп болат чыгъарылагъан ер Токиодагъы «Ниппон Стил» компания. Шо компания 1986-нчы йыл 26,27 миллион тонна болат иритген.

• • •

1988-нчы йыл Къыбла Кореяны «Хиундай» компаниясы дюньяда лап да кёп геме чыгъаргъан. Компанияда 1.225,882 тонна сув сыйма болагъан 43 геме къурулгъан.

• • •

Инг де уллу администрация бинасы — США-дагъы Пентагонда къурулгъан. О США-ны оборона министерлиги учун этилген. Беш къабатлы бинаны уьст къатлавуну оьлчевю 60,3 гектаргъа етише. Коридорларыны узунлугъу 27 километр бар. Онда 29 минг адам ишлей.

• • •

Судлукъ ишлеге къарагъанда, лап да кёп акъча растрата этгени — 222 миллион швейцар франкгъа етишген болгъан. Жинаятчылыкъ 1974-нчю йыл Лугонада (Швейцария) «Лойд бэнк интернэшнли» бёлюгюнде этилген.

• • •

Дюньяда этилеген ашланы лап да уллусу бишген тюе гьисаплана. Ону бедуинлер оьзлени тойларына гьазирлей. Бир башлап бишген йымыртгъалар булан балыкълар толтурула, балыкълар булан жижеклер, жижеклер булан савлай бишген къой толтурула. Къойну да бишген тюени ичине сала.

ЮЗЕГЕН ТАХШАГЬАР

Австрияны тахшагьары дюнья шарыны уьстюнде оьзю ерлешген еринден гьар йыл 35 метрге йылыша ва бир йылны ичинде алдагъы ерине гелип токътай. Алдан берли де белгили болгъан шо затны австралиялы астрономлар гьали юлдузланы кёмеги булан тюппе тюз этип оьлчеп, мекенлешдирген. Олар токъташдыргъаны йимик, Вена шагьар...

хозгъа юртдагъы эки де школада къурулгъан производство бригадалар, ем чюврюнюр оьсдюрюп, жамият гъайванлагъа югъунчлу емлер болдура. Эсгерилген коллективлеге бажарывлу педагоглар Руслан Адамов ва Рашитхан Ногъаев ёлбашчы-

эки де школада къурулгъан производство бригадаларда 40-дан да артыкъ охувчу загъмат тёге. Загъмат бригадаларда чыныкъгъан яшланы кёплери ерли хозяйствогъа ишлеме тюше. Шогъар гёре совхозда тюнегюнгю охувчулардан къурул-

..., специалистлер ... дарслар да оьтгере.

Каникулланы вакътисинде буса охувчулар къужурлу экскурсиялагъа бара. Харжланы совхоз тёлей. Бу йыл юртну охувчулары 24 гектарда къыйматлы оьсюмлюкге къуллукъ этежек.

Спорт Спорт

Дагъыстанны халкъларыны спартакиадасы

Дагъыстанны халкъларыны 31-нчи ййлыкъ Спартакиадасы, республика къурулгъанлы 70 йыл тамамлангъанына багъышлана. Ону аслу мурады — спортну пропаганда этив булан физкультурагъа болгъан чакъы кёп къадарда адамланы къуршамакъ.

Ону программасында шагьар ва юрт спортсменлер учун, спорт оюнланы 12 журасындан ярышлар оьтгермеге гёз алгъа тутулгъан.

Ярышлар башлап Магьачкъала, Дербент, Сергокъала, Къызлар, Гергебил зоналарда май айда, финалы буса октябрде Магьачкъалада оьтгерилежек.

Биринчиликни къазангъан командалар ДАССР-ни Министрлер Советини гёчювчю къызыл байракъларын, эсделик кубоклар ва республиканы спорткомитетини вымпеллери, дипломлары булан савгъатланажакъ.

Спартакиаданы чемпионлары ва призёрлары эсделик савгъатлагъа, сыйлы дипломлагъа ес болажакълар.

Ригада столну уьстюнде ойнайгъан теннисден оьтгерилген халкъара турнири тамамланды. Шонда ортакъчылыкъ этген 12 команданы арасындан Магьачкъаланы спортсменлери 3-нчю ерге ес болдулар.

* * *

Профсоюзланы спортсменлерини арасында Россияда биринчилик алмакъ учун тутушуп ябушувдан Орджоникидзеде оьтгерилген ярышларда, бизин якълы кочаплар да ортакъчылыкъ этди.

Финал ёлугъувлагъа чыкъгъан А. Умаханов, Г. Магьамматов ва Н. Алхасов 68, 74, 90 килограм авурлукъларда, биринчиликни алды.

* * *

Боксдан Мариупольда оьтгерилген Бютюнсоюз ярышларда профсоюзланы спортсменлери ёлукъду. Биринчи ва экинчи ерлени къазанмагъа бажаргъанлыгъы учун А. Ариповгъа алтын ва А. Сулеймановгъа бронза жетонлар тапшурулгъан.

* * *

Къоллар булан гюч сынавдан «Москва-90» деген Бютюнсоюз турнир къужурлу оьтдю. Авурлукъларына гёре пайланып, ярышларда 100-ден де къолай кочап оьз гьюнерин гёрсетди. Шонда биринчилей ортакъчылыкъ этген дагъыстанлылар М. Ибрагьимов ва Гь. Агьматов экинчи ерлеге ес болдулар.

Кочапларыбыз бугюнлерде СССР-ни чемпионатына гьазирлик гёре.

В. СОЛОВЬЁВ.

Дагъыстанны Художниклерини союзуну выставкалар оьтгерилеген залында сурат этивню тюрлю-тюрлю жанрларына багъышлангъан выставка ачылгъан. Шо выставка Жамалны атындагъы художественный училищеге отуз йыл битегенликге багъышлангъан. Училищени охувчуларыны кёп санавдагъы чебер ишлерине выставкагъа гелгенлер иштагьлыкъ булан къарай.

СУРАТЛАРДА: агъачны оюп этилген панно, къатынгишини тагъымчакълары, училищени охувчу къызы А. САМАРСКАЯ оьзю этген суратларыны янында.

Гь. АБДУЛЛАЕВ чыгъаргъан суратлар.

Сувлукъ ... къарав... гъаида, лап да кёп акъча растрата этгени — 222 миллион швейцар франкгъа етишген болгъан. Жиниятчылыкъ 1874-нчю йыл Лугонада (Швейцария) «Лойд бэнк интернэшнл» бёлюгюнде этилген.

* * *

Дюньяда этилеген ашланы лап да уллусу бишген тюе гьисаплана. Ону бедуинлер оьзлени тойларына гьазирлей. Бир башлап бишген йымыртгъалар булан балыкълар толтурула, балыкълар булан жижеклер, жижеклер булан савлай бишген къой толтурула, къойну да бишген тюени ичине сала.

ЮЗЕГЕН ТАХШАГЬАР

Австрияны тахшагьары дюнья шарыны уьстюнде оьзю ерлешген еринден гьар йыл 35 метрге йылыша ва бир йылны ичинде алдагъы ерине гелип токътай. Алдан берли де белгили болгъан шо затны австралиялы астрономлар гьали юлдузланы кёмеги булан тюппе тюз этип оьлчеп, мекенлешдирген. Олар токъташдыргъаны йимик, Вена шагьар айны бир жуманы ичинде де оьз еринден тайышa. Бир-бир гезиклерде Вена бир жуманы ичинде уьч метрге ерли йылышмагъа бола.

«ЮЛДУЗЛАНЫ» КЪАЗАНЧЫ

31 йыллыкъ Майкл Джексон янгыз США-да тюгюл, савлай дюньяда да инче санниятны лап бай чалышывчуларыны бириси гьисаплана. Гелимлени гетген йылгъы спискогунда ол «1» номерни тюбюнде бара: 65 миллион доллар къазангъан (шо гетген йылдан эсе 10 миллион доллар кёп). Экинчи ерге режиссёр Стивен Спилберг чыгъа. Ол 1989-нчу йыл 64 миллион доллар къазангъан.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

ХАМИСГЮН, 5 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Тынглавсуз бишев». Мультфильм. 8.45 «Эсги модлу комедия». Чебер фильм. 10.15 Объектив. 10.50 Халкъ яратывчулугъуну «Эисмжая» деген VIII Халкъара фестивалыны телевизионный программасы. Сенегалны телевидениесини фольклор программасы. 11.25 Яшлар учун (ингилис тилдеги дарс булан бирге). 11.25 Коллаж. (Реклама, Информация. Билдирив). 11.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.30 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.45 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Рус фольнинцаны гьар гюню» деген документли фильм. 16.05 Мультфильмлер. 16.30 «Эфиопия бугюн». Кинопрограмма. 17.00 Халкъ депутатлыкъгъа кандидатлар булан ёлугъув. 17.35 «Ишни башлама тарыкъ». Берилиш. 18.10 «Дагъыстан» деген программа. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «...Он алты йыл болгъунча ва оьрде». 19.45 «Адам ва закон». Правовой гёрсетив канал. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 «Мени Чайковскийим». В. Клиберн булан ёлугъув 22.15 «Камера дюньягъа къарай». Берилишни политика гёзден гечиривчю Д. Бирюков юрюте. 23.10 «Бийивлер, бийивлер, бийивлер...» 23.45 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика 8.15 Охутув программа. Илму-англатыв фильмлер: «Гьарсинчеклер, гьарсинчеклер, гьарсинчеклер...» (ЦНФ). «Шо — маймунлар». (КНФ). 8.35, 9.35 Табиат. 4-нчю класс. 9.05 Испан тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Испан тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.40 Биология. 8-нчи класс. Юрт хозяйство гьайванлар. 11.00 «Бурда моден» таклиф эте. 12.05 «Экранны усталары». Кинорежиссёр А. Тарковскийни яшаву ва яратывчулукъ къысматы гьакъында. 2-нчи берилиш. 13.10 Ритмикалы гимнастика. 13.40 «Энемжая» деген документли телевизионный фильм. Баку шагьар. 14.10 Такрарланагъан телефильм. «Биринчи къуванчлар». 2-нчи серясы. 17.00 «Алтын шайба» деген клубну савгъатын алмакъ учун. 17.45 «Цивилизацияланы къысматлары». Философия лакъырлашывлар. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Футбол СССР-ни чемпионаты. 1-нчи оюн. Киевден берилиш 11.45 Иллюзион. «Гёкню уьстюнде гёк». (Италия).

ЖУМАГЮН, 6 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Мультфильм. 8.45 «Алтын шайба» деген клубну савгъатын алмакъ учун. 9.30 «Адам ва закон». Правовой гёрсетив канал. 10.45 «...Он алты йыл болгъунча ва оьрде». 11.30 «Яша, дюнья». Экология программа. 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.45 «Яшыл лампа». 16.15 Яшлар учунгъу фильм. «Бузну уьстюндеги жымчыкъ». М. Горькийни атындагъы киностудия. 17.15 (Алма-Атадан берилиш. 17.45 Дагъыстанны тутушуп ябушувдан алдынлы ерлеге ес болгъан, халкъара ябушувларда уьстюн гелген спортсменлер булан ёлугъув. 18.00 «Дагъыстан» деген информация-публицистика программа. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Дагъыстан» деген информация - публицистика программаны давам этилиню. 19.25 «Сирена». 19.40 В. И. Ленин тувгъанлы 120 йыл битегенликге. Кёп серялы телевизионный чебер фильм. 1-нчи фильм. «Атын тутуп тавуш берив». «Экран». 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Коллаж. (Реклама. Информация. Билдирив). 21.35 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 «Шулай болгъан... болгъан...» 22.00 «Къарав». 23.45 Гюнню сеси.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Оьсюмлюклени гьакъында илму-англатыв фильм. (ЦНФ). 8.45, 9.45 Бизин айланадагъы дюнья. 2-нчи класс. «Сени булан къурдаш болма сюемен». 9.05 Ингилис тил. Охутувну биринчи йылы. 9.55 Илму-англатыв фильм. Узбекистанны илму-англатыв ва документли фильмлерини киностудиясы. 10.05 Ингилис тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 География. 6-нчы класс. 11.05 Телеэко. Журнал. 12.05 Барбара Гужиньская жыкъы согъа (Польшаны телевидениеси). 12.45 Футбол СССР-ни чемпионаты. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Москва). 13.30 «Бизин булан эт, бизин йимик эт, бизден яхшы эт». ГДР-ден берилиш. 14.30 Такрарланагъан телефильм. «Башлапгъы къуванчлар». 3-нчю серясы. 17.05 Зинаида Кириенко бизде къонакълыкъда. 17.45 СССР-ни халкъ артисткасы Е. Н. Гоголева рус ва совет авторланы шиърулярын ва прозасын охуй. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизинный къуллугъу. 19.00 Информациялар. Билдиривлер. 19.30 А. Онеггер. В. Шекспирни прелюдиясы. 19.40 «Тигрны бир затдан да къоркъмайгъан баласы гьакъында». Мультфильм. 19.50 Реклама, билдиривлер. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!». 20.15 Информация программа. 21.00 Крешкинде Л. Н. Толстойну янында 21.30 Бары да халкъ учунгъу спорт. 21.45 Центральный телевидениени фондларындан. «Барыгъызгъа да салам» деген телевизионный чебер фильм. 1-нчи ва 2-нчи серялары. «Грузия-фильм».

РАДИО

ХАМИСГЮН, 5 АПРЕЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 ДАССР-ни Пачалыкъ архивини къуллукъчусу А. Гьажиевни сёйлевю. 17.35 — 18.00 Яшоьрюмлер учунгъу концерт.

ЖУМАГЮН, 6 АПРЕЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 «Чачыв юрюле: биринчи гектарлар». Къаягент районда берилиш. 17.35 — 18.00 Механизатор учунгъу концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа — 7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).